

GENÇLERİN ULUSLARARASI GÖNÜLLÜ HİZMET DENEYİMLERİ VE BİREY ÜZERİNDEKİ SOSYO - KÜLTÜREL ETKİLERİ

Fahri ÇAKI*

Özet

Uluslar arası gönüllülük, yaygın eğitim ve kültürlerarası öğrenme için önemli bir araç olarak düşünülür. Avrupa Komisyonu'nun Avrupa Gönüllü Hizmet Programı (AGH), gençler için bu tür eğitim ve öğrenme deneyimleri yaratmak için geliştirilen özel bir eğitsel programdır. Türkiye 6 yıldan fazla bir süredir bu programın uygulanmasında aktif rol almaktadır ve bu bağlamda ciddi bir deneyim birikimi sağlamıştır. Türkiye'de gerçekleşen uluslar arası gönüllülük deneyimlerinin incelenmesi, ilgili literatürde gözlemlenenlerden farklı bulgular sunabilir çünkü Orta-Doğulu/Müslüman bir toplumda uluslar arası gönüllü hizmet deneyiminin diğer Avrupa toplumlarına göre çok daha fazla kültürel zorluklar yaratacağı düşünülebilir.

Bu makale, arka-planda Doğu-Batı ilişkilerini temel alan sosyolojik bir perspektiften hareketle AGH Programı dâhilinde uluslar arası gönüllülüğün etkilerini araştırmayı amaçlamaktadır. Gençlerin uluslar arası gönüllü hizmet deneyimleri süreci ve sonrasında ev sahibi ülke kültürüne karşı algı ve tutumlarının değişip değişmediği veya hangi boyutlarda değiştiği ana araştırma sorusu olacaktır.

Araştırma verileri, 2007-2011 yılları arasında Balıkesir'de iki farklı kuruluştaki AGH deneyimi yaşayan 30 gönüllüyle yapılan ve derinlemesine mülakat tekniği kullanılan etnografik bir alan araştırmasından gelmektedir. Ek olarak, iki ev sahibi kuruluşun 8 çalışanıyla yapılan odak grup görüşmelerinden elde edilen veriler de kullanılacaktır.

* Yrd. Doç. Dr. Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi, cakifahri@yahoo.com

Araştırmanın ana bulguları, Avrupalı gençlerin Türkiye'deki AGH deneyimlerinin onların kişisel gelişim ve sosyal becerilerine ciddi katkılar sağladığı ve Türkiye ve Türk kültürü hakkında eskisine oranla daha fazla şeyler öğrenmelerine vesile olduğunu göstermektedir. Ama kültürel farklılıklara saygı, hoşgörü ve derin bir kavrayış geliştirmeyi ifade eden kültürlerarası öğrenme açısından bu deneyimlerin Avrupalı gençleri çok değiştirmedeği, kültürlerarası öğrenme bağlamındaki olumlu etkilerin sınırlı kaldığı görülmektedir. Makale, kültürlerarası öğrenme etkilerinin sınırlılığının Avrupalı gençler arasında çok köklü bir şekilde yer edinen Avrupa-merkezci bakış açısıyla ilişkilendirilebileceği ve eğitim politikalarında kültürlerarası öğrenme söyleminin belirleyiciliğine ihtiyatla yaklaşılması gerektiği önerisiyle sona ermektedir.

Anahtar kelimeler: Uluslararası gönüllülük, kültürlerarası öğrenme, Avrupa Gönüllü Hizmeti, Türkiye'de gönüllülük.

Abstract

International voluntarism is considered to be an important venue for non-formal education and intercultural learning. European Voluntary Service (EVS) Program of European Commission is a specific program to generate such educational and learning experiences for young people. Turkey has been involved in the implementation of this program for more than 6 years and accumulated a significant level of experiences in this context. Examining international voluntary service experiences taking place in Turkey may provide different findings than what is observed in the literature because international voluntary action in such a Middle Eastern/Muslim country may create much more cultural challenges than all other European countries.

From a sociological perspective based on the East-West relations as the background, this paper aims at exploring the effects of international voluntarism, within the context of EVS Program, in terms of whether, or to what extent, young people's perception of and attitudes towards the host country's culture get changed during and after international voluntary service experience.

The data for this exploration comes from an ethnographic research conducted with 30 European Voluntary Service volunteers who volunteered in two different organizations in Balıkesir, Turkey between 2007 and 2011. Additionally, data was gathered and used through focus group interviews with 8 staff members of host organizations.

The major findings indicate that an experience of international voluntary service significantly contributes to the personal development and social skills of

young people and that it helps them to learn more about Turkey and Turkish culture. However, positive effects of such an experience are limited in terms of intercultural learning, which is closely related to respect and tolerance to and a deeper understanding of cultural diversities. It is suggested that this limited effect may be associated with deeply rooted Eurocentric perspective among European young people and that a precautious attitude might be appropriate before making the discourse of intercultural learning as one of the leading principles of educational policies.

Keywords: *International voluntarism, intercultural learning, European Voluntary Service, voluntarism in Turkey.*

1. GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşından sonra öncelikle Avrupa ülkeleri arasında daha sonra tüm Dünyadan yaygınlaşan ve hem gençler hem resmi ve sivil toplum kuruluşları tarafından ilgiyle karşılanan uluslar arası gönüllülük, yaygın eğitim ve kültürlerarası öğrenme için önemli bir araç olarak düşünülür. Avrupa Komisyonu'nun Avrupa Gönüllü Hizmet Programı (AGH), gençler için bu tür eğitim ve öğrenme deneyimleri yaratmak için geliştirilen özel bir eğitsel programdır. 1980'li yıllardan beri uygulanan ve Avrupa Komisyonu tarafından finanse edilen bu programın katılımcı gençler için olduğu kadar yerel topluluklar için de birçok faydası olduğu geniş kabul gören bir varsayımdır. Bu bağlamda kişisel gelişim, sosyal beceriler, emek piyasasında avantaj kazanma gibi faydaların yanı sıra kültürlerarası öğrenme de en kalın çizgilerle vurgulanan çıktılar olarak zikredilir.

Uluslar arası gönüllü hizmet faaliyetlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte bu alana odaklanan kuramsal ve deneysel araştırmaların sayısı da hızla artmaktadır. Özellikle son yirmi yılda, uluslar arası gönüllü hizmetin etkileri bağlamında sözü edilen görüş ve varsayımları tartışma konusu yapan akademik çalışmalar iki genel eğilim benimsemiş görünmektedir. Söz konusu görüş ve varsayımları doğrulayıcı çalışmalar ve bunlara kuşkucu ve eleştirel yaklaşan çalışmalar. Kavramsal çerçeve başlığı altında bu çalışmalara ayrıntılı değinilecektir. Ancak burada her iki türden de çalışmaların, uluslar arası gönüllü hizmet faaliyetlerinin etkilerinin *ortamsal koşullara* bağlılığı hususunda fikir birliği içinde oldukları vurgulanmalıdır.

Avrupa ülkelerinden oldukça farklı bir ortamı temsil ettiği düşünülen Türkiye, 6 yıldan fazla bir süredir AGH Programı çerçevesinde aktif rol almaktadır ve bu bağlamda ciddi bir deneyim birikimi sağlamıştır. Türkiye'de gerçekleşen uluslar arası gönüllülük deneyimlerinin incelenmesi özellikle önemlidir çünkü böyle Orta-Doğulu/Müslüman bir toplumda uluslar arası gönüllü hizmet deneyiminin diğer Avrupa toplumlarına göre çok daha fazla kültürel zorluklar yaratacağı düşünülebilir.

Bu makale, arka-planda Doğu-Batı ilişkilerini temel alan sosyolojik bir perspektiften hareketle, Avrupa Komisyonu'nun AGH Programı dâhilinde uluslar arası gönüllülüğün etkilerini araştırmayı amaçlamaktadır. Gençlerin uluslar arası gönüllü hizmet deneyimleri süreci ve sonrasında ev sahibi ülke kültürüne karşı algı ve tutumlarının değişip değişmediği veya hangi boyutlarda değiştiği ana araştırma sorusu olacaktır. Spesifik olarak, makale, AGH deneyimlerinin kültürlerarası öğrenme düzleminde ne kadar başarılı sonuçlar yarattığı sorusuna odaklanacaktır.

Konu önce kavramsal çerçevede incelenecektir. Bu bağlamda, “kültürlerarası öğrenme” ve “uluslar arası gönüllü hizmet” kavramları tarihi ve toplumsal değişimlerle ilişkileri, anlam ve tanımlamaları, ve içerikli dolduran temel görüş ve ilkeler çerçevesinde tartışılacaktır. Bu kavramlara ilişkin literatürde öne çıkan kuramsal ve deneysel çalışmalara atıflar yapılacaktır.

İkinci olarak, araştırmanın yöntemsel tercihleri ve uygulamaları betimlenecektir. Araştırma sorusu ve önemi, örneklem ve veri toplama süreçleri açıklanarak araştırmanın ve verilerin bağlamı okuyucuya açık hale getirilecektir.

Araştırma bulguları belli alt başlıklar halinde düzenlenmiş ve sunulmuştur. Bu alt başlıklar belirlenirken literatürde öne çıkan temel görüşler ve tartışma noktaları esas alınmıştır. Bu meyanda araştırma bulguları; a) gönüllü profili, b) proje ortamı ve süresi, c) genel memnuniyet, d) kişisel gelişim ve öz-farkındalık, e) Türkiye algısı ve kültürlerarası öğrenme, ve f) kültürlerarası öğrenme ilkeleri alt başlıkları altında sunulmuştur. Bulguların yorumlarla birlikte sunulmasında bir sakınca görülmemiştir çünkü bunlar birbirlerinden kolayca ayırt edilebilir bir yapı arz etmektedirler.

Makale, sonuç bölümünde bulguların genel bir özetini vermekte, hem araştırmanın kendi sınırlılıklarını hem de kültürlerarası öğrenme söyleminin iç sınırlılıklarını belirlemekte ve bu söylemin eğitim politikalarına yön veren temel bir ilke olması ihtimaline karşı bir öneriyle sona ermektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kültürlerarası öğrenme (KAÖ), çağdaş toplum yaşamının gereği olarak ortaya çıkan iki eğitim anlayışından birisinin temel taşıdır. *Çok-kültürlü eğitim*, farklı kültürlerin kabulünü veya en azından onlara toleransı üretmek için öteki kültürler hakkında öğrenmeyi dizayn eder. Öte yandan, *kültürlerarası eğitim* ise, pasif bir birlikteliği sağlamanın ötesine geçmeyi ve farklı kültürel grupların anlaşılmasını, onlara saygı duyulmasını ve onlar arasında diyalog kurulmasını sağlayarak çok-kültürlü toplumlarda birlikte yaşamın yollarını geliştirmeyi ve bunu sürdürülebilir kılmayı başarmayı amaçlar (Unesco 2006; 18). Kültürlerarası eğitim, çok-kültürlü eğitim anlayışına göre daha geniş ve üst düzey bir anlayış olarak değerlendirilir.

Kültürlerarası eğitim, kendisini çağdaş yaşam koşullarının bir gereği olarak lanse eder ve kültürler arası öğrenmeyi temel hedef olarak benimser.

2.1 Kültürler Arası Öğrenme (kaö):

Kültürlerarası öğrenme (KAÖ) kavramsal olduğu kadar pratik bir geçmişe de sahiptir. Kavram, sosyal, siyasal, küresel değişim ve dönüşümlere paralel bir evrim geçirmiştir. Almanya'da, örneğin, *Ausländerpädagogik* (yabancıların eğitimi) kavramı ülkedeki yabancı işçilerin “misafir”, yani geçici kabul edildikleri dönem boyunca (1970'ler) tercih edilen bir kavram iken, bu işçilerin ülkede kalmaya kararlı daimi etnik gruplar olduğu anlaşılmaya başlandığında eleştirilere maruz kalmış ve “kültürlerarası eğitim” ile değiştirilmiştir (Roth, J. 1999).

Yakın bir süreye kadar, belirli Batılı değerler ve kültürler (modernizm, ilerleme, teknoloji, demokrasi, özgürlük vb) Batı-dışı toplumlarca sorgusuz bir şekilde çekici bulunmuşsa da 1980'lerden itibaren Dünyanın farklı bölgelerinde insanların kendi kültürel köklerine yakın bir ilgi geliştirmeye başladıkları söylenebilir. Bu ilgi Batılı toplumlarda yaşayan göçmenleri de etkisi altına almaktadır. Bu gelişme, Batı toplumlarında kültürlerarası eğitim ve KAÖ kavramlarını gündeme getiren faktörlerden birisidir.

Günümüz dünyasında KAÖ, non-formal eğitimin olduğu kadar formal eğitimin de temel ilkelerinden birisi haline gelmektedir. Her iki eğitim alanlarında da KAÖ ilkesine yönelik programlar uygulanmaktadır. “Düzeyi, formatı ve odağı ne olursa olsun [KAÖ amaçlı] her program, kültürlerarası eğitimin kültürlerarası öğrenmeye ve dolayısıyla küresel vatandaşlığa katkıda bulunduğunu iddiasını sürdürmektedir” (Bennett, 2009; 1).

AB Yaşam-boyu Öğrenme Programı tarafından finanse edilen *Moving Beyond Mobility Konferansı*'nda benimsenen tanımlamaya göre KAÖ, “kişinin kendi kültürü de dahil olmak üzere, öznel kültürel ortamlara farkındalığının artışı ve bu ortamlar içinde duyarlı ve yetenekli bir şekilde etkileşim becerisinin gelişimini ifade eder” (Bennett, 2009; 3).

Berger ve Luckman'ın kavramsallaştırmasının izinde giden Bennett, kültürü nesnel ve öznel olmak üzere iki türe ayırır. *Nesnel kültür* “birbiriyle etkileşim içinde bulunan bir grup insan tarafından yaratılan ve korunan kurumsal, siyasal, tarihsel koşullarken”, *öznel kültür* “belirli bir ortamda etkileşim içinde olan insanların dünya görüşüdür” (Bennett, 2009; 4). Nesnel kültür, mimari ve sanatsal eserler, kılık-kıyafet, yeme-içme gibi görünür boyutu, öznel kültür ise, değerler, inançlar, iletişim stilleri, çatışma ve çatışmaya ilişkin çözüm kalıpları gibi daha az görsel boyutu oluşturur (Paige, 2004; 88). Öznel kültür insanların dünyayı nasıl algıladıklarını, iletişimi ve

rutin dünyevi işleri nasıl organize ettiklerini gösteren kültürdür. Yurtdışında gönüllü hizmet yapmak ya da yurtdışında formel eğitim almak (örneğin Erasmus programıyla) gibi girişimlerin amacı Bennett'in vurguladığı gibi öznel kültürü öğrenmeye dayanır. Örneğin bir Fransız gencin Türkiye'de gönüllü hizmet yapması ya da formel eğitim almasının temel amacı ve yararı Türkiye'nin nesnel kültürünü (Türk tarihi, siyasal yapısı, edebiyatı vb.) öğrenmeyle ilişkili olmaktan ziyade, bu etkinliğin Türkiye'ye özgü öznel bir kültür içinde gerçekleşmesidir (Bennett, 2009; 4). Dolayısıyla, yurt dışı hareketlilik faaliyetlerinin en önemli çıktısı “görünen kültürü” değil, “görünmeyen kültürü” keşfetme yetkinliğidir.

Türü, formatı, odak noktası ne olursa olsun öznel bir kültürel ortamda gerçekleşen KAÖ aktivitesinin en sıklıkla zikredilen etkilerinde birisi *kişinin kendisi hakkında farkındalığının* gelişmesidir (Bennett, 2009; 5). Bu kişinin hem kendi ulusal kültürü hem de kendi öz karakteri ve kapasiteleri hakkında bir keşif deneyimidir. Dolayısıyla, KAÖ deneyimi kültürel farklılıkların algılanması sonucunu da doğurur. KAÖ'nin en fundamental prensibi (öteki ile) diyaloga girmektir (Hunfeld, 1997; 3 ve Crichton vd., 2004; 4). KAÖ, kişinin kendi kültüründen vazgeçip öteki'nin kültürünü benimsemesi ve içselleştirmesi anlamına gelmez. Bu ikisinin arasında bir yerde kendisini konumlandırması, Claire Kramsch'ın (1993) deyimiyle (Hunfeld, 1997'den alıntı; s. 8). “üçüncü bir kültür” pozisyonunu almasıdır. Bu pozisyonda “tüm davranışlar (hem ötekinin hem de kişinin kendi davranışları) kendine özgü kültürel bir ortam (context) içinde yer alır şekilde görülürler” (O'Dowd, 2003;120).

Bennett, kültür öğrenme ile kültürlerarası öğrenme arasında da önemli bir fark gözetir. Kültür öğrenme, belirli bir yabancı kültür hakkında bilgi ve belki o kültür içinde hareket etme becerileri edinmektir. Öte yandan, kültürler arası yetkinlik kazanmak ise çok geniş bir kültürel farklılık çeşitliliklerini teşhis edebilme ve onlarla başa çıkabilme olanakları veren genel kültür kategorileri geliştirmektir (Bennett, 2009; 5).

KAÖ deneyiminin etkilerinden bir başkası da kültürlerarası duyarlılık (sensitivity) ve yetkinlik (competence) gelişimidir. Bir başka deyişle KAÖ, kültürün nasıl öğrenileceği bilgisine dayandığı için başka kültürel ortamlara da transfer edilebilir. Örneğin, Türkiye'de kültürler arası duyarlılık geliştiren bir genç bu duyarlılığı Gürcistan'da veya Mısır'da da uygulayabilir. Bununla birlikte, insanlar genellikle kültürler arası duyarlılıklarını abartma eğilimi taşırlar. Bennett bunu araba kullanmaya benzetir. Her kes kendisinin iyi araba kullandığını sanır ama gerçekte öyle olmayabilir.

Kültürler arası yetkinlik, Koester ve Lustig'e göre (Brown 2009'dan alıntı; s. 242), saygı, empati, kültürel bilgi, anlaşmazlıklara tolerans ve etkileşimi yönetme

kapasitesi nitelikleriyle ilişkilidir. Paige'e (2004; 79) göre de, genel olarak, kültürler arası yetkinlik, “kişinin farklı kültürel ortamlarda diğer kültürlerden insanlarla etkin bir biçimde etkileşim ve iletişim kurabilme yeteneğine işaret eder.” Epp (2007; 68-69), kültürlerarası yetkinliğin başarısı için tutumlarda (özellikle önyargılarla ilgili olarak) bir değişimin yaşanması, kişinin kendinin farkına varması, ve ötekine empati duymasının gerekliliğini vurgular. Paige'e göre (2004; 89), “branşı ne olursa olsun, günümüz dünyasında tüm profesyoneller için kültürlerarası becerilerin hayati önem taşıdığı” iddia edilebilir

KAÖ'nin beklenen sonuçları vermesi belli koşullarla ilişkilidir. Bu koşulların en önemlilerinden birisi, sürece müdahaledir (Bennett, 2009; 12). Müdahale, KAÖ deneyimi yaşayacak olan bireylere ayrılış-öncesi ve varış-sonrası eğitim seminerleri vermek, antropoloji derslerine katılımını sağlamak, ev sahibi kuruluştaki bir rehber (mentör) temin etmek, düzeli aralıklarla değerlendirme toplantıları düzenlemek gibi eğitsel ve kolaylaştırıcı formlar olabilir. Bu bağlamda, Stiehr vd.'ne göre, yurt dışında bir hareketlilik (örneğin gönüllülük) programına katılacak olan kişilerin hareketlilik öncesinde buna hazırlanması “fundamental bir gerekliliktir” (Stiehr vd. 2010; 3).

KAÖ bir gelişim süreci olarak anlaşılabilir ki bu süreçte odak noktası birey ve bireyin kendisine yabancı kültürel pratikleri anlaması ve kabullenmesinde değişimdir. Bu süreç, bireyin geçmişindeki ethnocentric bir perspektifle başlar ve bireyin iki boyutlu bir kültürel perspektif geliştirmesiyle sonuçlanır. Diğer bir deyişle, KAÖ sürecinde, birey kültürel farklılıkları kendi davranış kalıplarıyla birleştirir ve eşzamanlı olarak hem kendisinin hem de ötekinin kültürünü bilme ve anlama becerilerine sahip olur. Açıktır ki, bunun gerçek yaşamda ne kadar gerçekleşeceği çevresel koşullara ama en çok da bireye bağlıdır (Roth, J. 1999). KAÖ ile ilgili birçok araştırmacı yurtdışında gerçekleşecek olan hareketliliklerde yurtdışında yaşama süresinin KAÖ üzerindeki etkisine vurgu yaparlar. Buna göre, süre ne kadar uzun olursa KAÖ deneyiminin etkileri o kadar güçlü olur (Stiehr vb. 2010; 3).

British Council- Teaching English web sitesinde yer alan bir makale de KAÖ'yi “kişinin kendi kültürünü ve Dünyadaki öteki kültürleri daha iyi anlaması ve daha fazla farkındalık geliştirmesi süreci” olarak tanımlamaktadır. Buna göre, KAÖ'nün amacı, “uluslar arası ve kültürler arası hoşgörü ve anlayışı arttırmaktır” (Rose, C., 2003). KAÖ'nin olmadığı bir ortamda her iletişim ve etkileşim denemesinin yanlış anlamalar ve yanlış kavramsallaştırmalar sorunu yaşayacağı varsayılır.

KAÖ ve dil arasında çok sıkı bir ilişki olduğu kabul edilir. “Dilin kendisi kültürce belirlenir” (Rose, C., 2003). Bu nedenle, farklı bir dili öğrenmenin yolu onu kültürüyle birlikte öğrenmekten, farklı bir kültürü öğrenmenin yolu da onun diliyle

birlikte öğrenmekten geçer.

KAÖ'ye aracılık edebilecek birçok yol ve araçtan söz edilebilir. Formel eğitim ortam ve müfredatına ilişkin özel dizaynlar, internet ağları vb. Nitekim örneğin, farklı kültürlerden insanların internet üzerinden birbirleriyle kültürel irtibata geçmesinin KAÖ'ye yol açıp açmadığı çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Bunlardan bazıları (Belz, 2002 ve O'Dowd, 2003) bu bağlamda şüpheli bir tavır alırlarken bazıları (Furstenberg, Levet, English, & Mailet, 2001 ve von der Emde, Schneider, & Kötter, 2001) da daha olumlu görüşler ileri sürmüşlerdir. KAÖ süreci çok-kültürlü üniversite ortamlarında da araştırılmıştır. Örneğin, İngiltere'nin güneyinde bir üniversitede lisansüstü öğrencilerle yapılan etnografik bir araştırma, İngiliz öğrencilerle Asyalı öğrencilerin çok-kültürlü üniversite ortamına rağmen etnik/bölgesel kutuplaşmayı tercih ettikleri ve ortaya çıkan gettolaşma nedeniyle KAÖ'nin pek gerçekleşmediği sonucuna varır (Brown 2009; 249).

Konuyla ilgili bu gibi farklı verilere ve görüşlere rağmen, kişinin kendi ülkesi dışına seyahat etmesi ve belli bir süre yabancı bir toplumda yaşaması KAÖ bağlamda en çok önerilen ve etki gücüne en çok inanılan bir yoldur. Bu şekilde yeni ve yabancı bir kültürel ortamda gerçekleşen KAÖ, iki tür sosyalleşmeyi içerir: Birincisi kişinin bir kültürde tamamladığı ilk sosyalleşme, diğeri ise belli bir süreklilik içinde dahil olduğu yeni ve tanıdık olunmayan kültür içindeki sosyalleşme (Kim, 1988; 37-38). Bu ikinci sosyalleşmeye muhatap olan birey bir anlamda “yeni bir diaspora” pozisyonundadır. Uluslar arası gönüllülük programları gençlere bu imkanı sağlayan araçlardır.

KAÖ, deneyim ile anlamlandırma arasındaki ilişkinin bir sonucu olarak meydana gelir ve mutlaka bir yandan kişisel diğeryandan sosyal bir ortamda gelişir. Farklı kültürlerden insanlar bir araya geldiklerinde birbirlerine merak duygusuyla yaklaştıkları takdirde aralarında ortak değerler arayacaklar ve farklılıkları aşacaklardır. Aksine, bir üstünlük duygusuyla birbirlerine yaklaştıkları takdirde farklılıklar daha fazla önem kazanacaktır. Dolayısıyla, etkileşimdeki bireyler arasında bir üstünlük duygusunun olmaması KAÖ deneyimini ciddi etkileyebilecek bir husustur. Bu deneyimi etkileyebilecek diğeryan bir husus ise etkileşimin süresidir. Uzun süreli etkileşim KAÖ açısından daha gerçekçi ve istikrarlı etkiler yaratabilir.

Batılıların öteki ile ilişkilerine bir üstünlük duygusuyla yaklaşması muhtemel ve yaygın bir eğilimdir. Batı-merkezci ya da Eurocentric perspektifin ötekiye bakışı bireysel farklılıklar gösterebilir. Ama bu perspektife sahip olanlarda Batılı ya da Avrupalı olmak genellikle olumlu, Doğulu, Güneyli, öteki olmak olumsuz nitelikler canlandırır. Daha spesifik olarak ifade edilmesi gerekirse bu perspektif, Batılı/Avrupalı olmayı medeni, akılcı, seküler, gerçekçi, bireyci, gelecek-odaklı

olarak kabullenirken Doğulu/Güneyli/Öteki olmayı bunların tersine barbar, gelişmemiş, duygusal, mistik/dindar, kolektivist, geçmiş-odaklı olarak kabul eder. (Roth, J., 1999). Gorski bu üstünlük duygusuna dayalı yaklaşımın varlığını sürdürdüğü sürece “eşitlikçi ve adil bir dünyanın kurulması ve korunmasını amaçlamayan her kültürlerarası eğitim ve kültürlerarası öğrenme süreçlerinin, ne kadar iyi niyetli olursa olsun, kolonyalizmin bir aracı olacaklarını” savunur (Gorski, 2007; 3).

Bu görüşler çerçevesinde, KAÖ sürecinde mevcut Eurocentric/ethnocentric bakış açılarının ciddi bir değişim geçirmesi, kültürün göreceliliğinin kavranması ve kültürel farklılıklara karşı saygı ve hoşgörü tutumlarının gelişmesi ve bunların davranış ve tutumlara aksetmesi gerektiği sonucu çıkarılabilir.

2.2 Uluslar Arası Gönüllü Hizmet (ugh) Ve Avrupa Gönüllü Hizmet (agh) Programları:

Gönüllülük “finanssal kazancı amaçlamayan, kişinin kendi özgür iradesiyle yapılan, üçüncü bir tarafa yarar sağlayan, kurumsal bir ortamda gerçekleşen çalışma” olarak tanımlanabilir (PPMI, 2009; 85). Gönüllülüğün temelinde *özgür irade* ve *finanssal kazanç beklememe*¹ ilkeleri olduğu söylenebilir (bazı ülkelerde zorunlu askerliğe alternatif olarak uygulanan *sivil hizmet* özgür irade temeline dayanmadığı için gönüllülük kabul edilmez). *Uluslar arası gönüllülük* ise, kişinin kendi ülkesi sınırları dışında yaptığı gönüllü faaliyetleri ifade eder.

Gönüllülüğün toplumsal normlar ve yapılar içindeki yeri ülkeden ülkeye farklılıklar gösterir.² Gönüllülüğün algılanma ve uygulanma biçimleri toplumların sadece din ve kültürel miraslarıyla değil, aynı zamanda onların tarihleri, politik özellikleri ve hatta coğrafi konumlarıyla bile ilişkilendirilebilir (Agerhem, S., 2004; 8). Özellikle Anglo-Sakson ülkelerinde ülke-içi gönüllülük oldukça büyük rakamlarla ifade edilir durumdadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD), örneğin, her yıl 1 milyon insanın gönüllü faaliyetlere katıldığı bildirilmektedir (Lough, B. J., McBride, A. M., Sherraden, M. S., 2009; 7).

Gönüllülüğün önemi ulus-devletler ve uluslar arası kuruluşlar tarafından gittikçe daha fazla kavranmakta ve hatta gençlik politikalarının temel taşlarından birisi haline gelmektedir. Birleşmiş Milletlerin 2001 yılını Uluslararası Gönüllülük Yılı ilan etmesi bu süreci hızlandıran bir unsur olmuştur.³

Gönüllülük (ve KAÖ) Avrupa Birliğinin de gençlik politikasına temel teşkil etmiştir. Gençlik Programı kapsamındaki Avrupa Gönüllü Hizmet (AGH) alt-programı Avrupa Birliği'nin bu alandaki politikalarının en görünür yönünü oluşturur. 1996 yılında başlatılan ve AB üye ülkelerin gençlerine uluslar arası gönüllü hizmet

faaliyetleri için finanssal destek sağlayan AGH programına 2000 yılından itibaren aday ülkelerin gençleri ve hatta 2007'den itibaren AB'ye komşu ülkelerin gençleri de katılabilir hale gelmiştir. Programa katılacak gençlerin 18-30 yaş arasına olması şartı vardır; katılımın süresi 2 hafta ile 12 ay arasında değişebilmektedir.

Uluslar arası gönüllülüğün temel konsepti, “faklı sosyal ve kültürel arka planlardan insanları bir araya getirerek karşılıklı kültürlerarası öğrenme sağlamaktır” (Stiehr vd. 2010; 7).

Uluslar arası gönüllü hizmet, genellikle belli bir takvime dayalı sınırlı zamanlı, yapılandırılmış, sözleşme esaslı bir çalışmadır (Stiehr vd. 2010; 9). Gönüllü hizmet temelde özgeci (*altruistic*) bir eylem olarak düşünülür. Özgeci eylemler genellikle karşılık beklenmeksizin, başkalarına yardımcı olmak için ya da bir inanç uğruna yapılan eylemlerdir. Bununla birlikte, gerçek yaşamda salt özgeci motivasyonlara dayanan bir gönüllülük nadiren rastlanan bir durumdur. Nitekim günümüzde gönüllülüğün “giderek mesleki fırsatlar, kişisel gelişim gibi motivasyonlara dayandığı” ve bir “yatırım”a dönüştüğü ileri sürülmektedir (PPMI, 2009; 42). Özellikle marjinal/imkanları kısıtlı gençlik açısından gönüllü hizmetin kariyer geliştirme ve istihdam olasılıkları için güçlü bir araç olabildiğine dair araştırma sonuçları rapor edilmektedir (Pratt, James, 2005; 8). Uluslar arası gönüllülüğün motivasyon kaynakları üzerine yapılan araştırmalar içinde en sıklıkla zikredilen hususlar şunlardır: başkalarına yardım etmek, başka bir ülkeyi ve kültürü tanımak (KAÖ), yeni insanlarla tanışmak, farklı ve heyecan verici bir şey yapmak (iş ve eğitim gibi rutin yaşam aktivitelerinden uzaklaşmak), kendine meydan okumak ve limitlerini test etmek, yaşamın sonraki adımlarına karar vermek, yetenek ve becerileri geliştirmek, meslek seçimine karar vermek, ve/veya (ebeveynlerden uzaklaşmak gibi) kişisel nedenler (PPMI, 2009; 45-48; Lough, B. J.; McBride, A. M.; Sherraden, M. S., 2009; 13-15).

Zikredilen bu motivasyonlar aynı zamanda uluslar arası gönüllülüğün kişiye kazandırabileceği yararlar olarak da değerlendirilebilir. Bunlara ek olarak, uluslar arası gönüllülüğün diğer önemli yararlarından/etkilerinden bazıları olarak bu tür gönüllülüğün sivil değerleri güçlendirmesi, sosyal ve siyasal katılımı arttırması, Avrupalılık bilincini gelişmesi (PPMI, 2009; 57-58), liderlik ve organizasyon becerilerinin ve iletişim ve problem çözme becerilerinin geliştirilmesi (Lough, B. J.; McBride, A. M.; Sherraden, M. S., 2009; 7), bir topluluğa aidiyet ve sorumluluk hissinin gelişmesi (Nelson, T., 2005; 3) zikredilmektedir. Genel bir ifadeyle, uluslar arası gönüllülüğün, “kişinin insani ve sosyal kapitalini genişlettiği, onları daha olgun, otonom, sosyal ve donanımlı bireylere dönüştürdüğü, ileriki yaşamlarında onları daha hareketli ve emek marketinde daha şanslı kıldığı” ileri sürülmektedir (PPMI, 2009; 59, Gal vd. 2003; 26-27).

Uluslar arası gönüllülüğün gönüllüye olduğu kadar yerel topluma da yararları olduğu kabul edilir. Bu yararlar arasında, farklı ve yeni fikirlerin transferi, kültürlerarası kontak, uluslar arası tanınırlık ve işbirliği gibi hususlar vurgulanır. Ancak uluslar arası gönüllülüğün yerel/ulusal topluluğa ekonomik katkısı en çok dikkat çeken yararlardan birisidir. Emek gücü bağlamında değerlendirilen bu katkının ABD ekonomisindeki payı, örneğin, yıllık 2.3 ile 2.9 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir (Lough, B. J.; McBride, A. M.; Sherraden, M. S., 2009; 7). ABD'nde vatandaşların gönüllü faaliyetlerini desteklemek için harcanan her 1 ABD dolarının geri dönüşünün 1.66 ABD doları olduğu hesaplanmaktadır (Gal vd., 2003; 2).⁴ Gönüllü hizmet için harcanan zaman ücretli iş olarak düşünülüp hesaplandığında birçok ülkede çok büyük rakamsal değerlere ulaşılmaktadır. İşte bu nedenle gönüllülüğü “görünmeyen güç” (Nelson, T. 2005; 4) olarak adlandırmak da mümkündür.

İster ulusal isterse uluslar arası boyutta olsun gönüllülüğün sıklıkla tartışılan etkilerinden birisi de gönüllü faaliyetlere katılımın gençleri kişiye zarar veren anti-sosyal davranışlardan koruyup korumadığıdır. Konuyla ilgili çok sayıda araştırmayı inceleyen Wilson ve Musick, gönüllü faaliyetlere katılımın bu bağlamda ortalama bir düzeyde pozitif etkisi olduğu sonucuna erişirler (Wilson, John & Musick, Marc, 2000; 149). Benzer, şekilde gönüllü faaliyetlere katılımın en azından bazı kişilerin fiziksel ve zihinsel sağlığına pozitif bir etkisi olabileceği ama bunun daha çok topluma yarar sağladığı sonucuna varılmıştır (Ziersch, A. M. & Baum, F. E., 2004; 298).

Gönüllü yabancı bir ülkeye gittiğinde “kültürel bir valiz”i (Byram 1989: 111'den aktaran Epp 2007; 69) de beraberlerinde götürür. Bu valizin içinde sıklıkla “dünyayı kurtarmak” ve “yerlilere uygarlığı götürmek” gibi inançlar da yer alır. Gerçeklikle çatıştığı durumlarda bu inançlar gönüllüde hayal kırıklığı yaratabilir ve yerli halkla çatışma yaratabilir. Bunun önüne geçmek için gönüllülere ayrılış öncesinde ve varış sonrasında bir kültürel eğitim semineri verilmesi önerilir (PPMI, 2009; 52).

AGH projelerinde rol alan gençlerin yaygın şikâyetlerinden birisi yerel topluluktan yaşlılarıyla yeterince ilişki kuramamaları ve bu nedenle küçük bir AGH gönüllüleri grubu içinde ilişkilerini sürdürüp yerel toplulukla entegre olamamalarıdır (PPMI, 2009; 55).

Uluslar arası gönüllülük faaliyetleriyle ilgili dikkat çeken bir husus bu faaliyetlere katılanların ağırlıklı olarak kadınlarda oluşmasıdır. Nitekim AGH projelerinin katılımcılarının ortalama % 70'i kadınlar, % 30'zu ise erkeklerden oluşmaktadır (PPMI, 2009; 45). Gönüllü profili açısından diğer önemli eğilimler şu şekilde özetlenebilir (Evans, Elisha & Saxton, Joe, 2005; 6-8):

- Orta sınıf bireyler diğer sınıfsal gruplara göre daha fazla gönüllülüğe eğilimlidirler.
- Gençler ve emekli yaşlılar, orta yaş yetişkinlere göre daha fazla gönüllü faaliyetlere katılırlar.
- Dindar bireyler dindar olmayanlara göre daha fazla gönüllü faaliyetlere katılırlar.

2.3 Ugh ve Kaö İlişkisi

Yukarıdaki bilgiler açıkça göstermektedir ki uluslar arası gönüllü hizmetin ve onun bir alt türü olan AGH'nin KAÖ ile yakından ve doğrudan bir ilişkisi vardır. Diyebilir ki, KAÖ, UGH'nin umulan sonuçlarından birisidir. UGH de, KAÖ'nün olası araçlarından birisidir. Gerçekte UGH ve KAÖ eğitim ve istihdam olgularıyla da yakından ilişkilidirler.

UGH deneyimi, informal bir eğitim deneyimidir ve hem kişilik gelişiminde, hem KAÖ sürecinde hem de bunlar sayesinde emek pazarında gençlere büyük kazançlar sağlama potansiyeline sahiptir.

UGH vesilesiyle genç insan, farklı bir sosyal ve kültürel ortamda yeni bilgi ve beceriler kazanabilir, yeni bir dil öğrenebilir, yaşam becerileri (takım çalışması, liderlik, iletişim, çatışma ve engelleri aşma vb) kazanabilir, kendini tanıyabilir; kişiliğini geliştirebilir ve olgunlaştırabilir, kültürlerarası öğrenme ve yetkinlik kazanabilir, iş/emek pazarında şansını arttırabilir.

KAÖ ve yetkinlik, diyalog, empati, duyarlılık, farklılıklara karşı saygı ve tolerans, önyargılardan arınma, öteki hakkında derinlemesine bir anlayış ve kavrayış, üçüncü bir kültürel pozisyon alma ilkelerine dayanır ve yeni kültürel koşullara transfer edilebilir.

3. METODOLOJİ

3.1.1 Araştırma Sorusu Ve Önemi

Uluslar arası gönüllü hizmet deneyimi her gönüllüde aşağı yukarı benzer bir KAÖ etkisi yaratmaz; aksine ortama ve kişiye göre farklı düzeylerde KAÖ etkisi yaratır ama her halde uluslar arası gönüllü hizmetin yapılmadığı bir duruma kıyasla bu deneyimin KAÖ açısından gönüllünün duygu, düşünce, kişilik ve davranışlarında göz ardı edilemeyecek değişimler yarattığı var sayılır. İlgili literatüre göre, UGH'in içinde yer aldığı ortam, kişisel kapasiteler, hazırlık faaliyetleri, süre ve taşınan “kültür valizi,” KAÖ sürecini belirleyen temel faktörlerdir. Bu araştırma, Türkiye'de AGH

yapan Avrupalı gençlerin gönüllü hizmet deneyimlerini sayılan faktörler çerçevesinde incelemeyi ve KAÖ açısından nasıl sonuçlar doğurduğunu araştırmayı amaçlamaktadır. Daha spesifik olarak bu araştırma, Türkiye'de yaşanan AGH deneyimlerinin “kültür öğrenme” ile mi sınırlı kaldığını yoksa “kültürlerarası öğrenmeye” mi dönüştüğünü belirlemeye çalışacaktır.

AGH deneyimleri ağırlıklı olarak Avrupa ülkeleri arasında gerçekleşmektedir. Avrupa ülkeleri elbette farklı kültürlerle sahiptir. Ancak Türkiye sahip olduğu tarihi ve kültürel mirasıyla hepsinden daha çarpıcı bir farklılık arz eder ve AGH deneyimlerinin özellikle KAÖ'ye etkisi bakımından gerçek bir test alanıdır. Bu nedenle, konunun Türkiye ortamında incelenmesi alana ciddi katkı sağlama potansiyeline sahiptir. Çalışma, akademisyenlere, sosyal çalışmacılara, gençlik çalışmacılarına, eğitimcilere ve eğitmenlere, ve uluslar arası düzeyde çalışanlara yararlı fikirler sağlayabilir.

3.1.2 Yöntem

Bu araştırma etnografik ve ağırlıklı olarak betimsel bir karakter taşımaktadır. Araştırmanın temel veri kaynağı Türkiye'de (Balıkesir'de) AGH yapan gençlerin öznel deneyimleri ve değerlendirmeleri olacaktır. Ek olarak, AGH projelerine ev sahipliği yapan kuruluş çalışanlarının gözlem ve algılamaları da destekleyici veri kaynağı olarak kullanılacaktır.

3.1.3 Örneklem

Araştırmanın örnekleme kartopu/amaçlı örnekleme yoluyla oluşturulmuştur. Örneklemede gözetilen temel kriter iletmenlerin Türkiye'de en az 6 aylık bir süreyle gönüllü hizmet yapmış olmasıdır. İletmenler grubu, tamamen Avrupa ülkelerinden oluştuğu ve araştırma Balıkesir iliyle sınırlı olduğu için araştırmanın yanlı sonuçlar vermesi beklenebilir. Bu da genellenebilirlik açısından dikkatli olmayı gerektirse de araştırmanın önemini azaltmadığı düşünülmektedir.

Örnekleme dâhil edilen iletmenler ve ev sahibi kuruluş çalışanları iki kuruluşun AGH projeleri arasından seçilmişlerdir:

- 1) GESOGED (Gençlik Sosyal Gelişim Derneği): Bu kuruluş kapsamında 22 Gönüllü, 5 ev sahibi kuruluş çalışanı ile görüşmeler yapılmıştır.
- 2) INOBALUN (International Office at Balıkesir University): Bu kuruluş kapsamında da 8 Gönüllü, 3 ev sahibi kuruluş çalışanı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Gönüllü iletmenlerin tümü 2007-2010 yılları arasında Balıkesir'de AGH

yapan gençlerden oluşmaktadır.

3.1.4 Veri Toplama

Araştırma verileri, e-mail üzerinden, açık uçlu sorulardan oluşan derinlemesine mülakat tekniğiyle toplanmıştır. (Gerektiğinde bazı gönüllülerle birden fazla kez e-mail ile irtibat kurulmuştur). Bu aşamada araştırmaya rehberlik etmesi için bu tür mülakat tekniğiyle ilgili yayınlara başvurulmuştur (Selwyn & Robson 1998; Seidman, 1998). E-mail mülakatları İngilizce dilinde gerçekleştirilmiş olup daha sonra yazar tarafından tamamı Türkçeye tercüme edilmiş, yoğun bir inceleme sonucunda ortaya çıkan önemli ve anlamlı başlıklar altında tasnif ve analize tabi tutulmuşlardır. Bunun yanı sıra, Türkiye'de Avrupa Gönüllü Hizmet projelerinin eşgüdümünden sorumlu resmi kurum olan Ulusal Ajans'tan alınan bazı istatistikî tablolar da kullanılmıştır.

Mülakat formu e-mail yoluyla deneklere eşzamanlı olarak gönderilmiş ve yanıtlar eşzamanlı olmaksızın toplanmıştır. Veri analizindeki avantajlarından dolayı tüm deneklere aynı sorulardan oluşan mülakat formu kullanılmıştır.

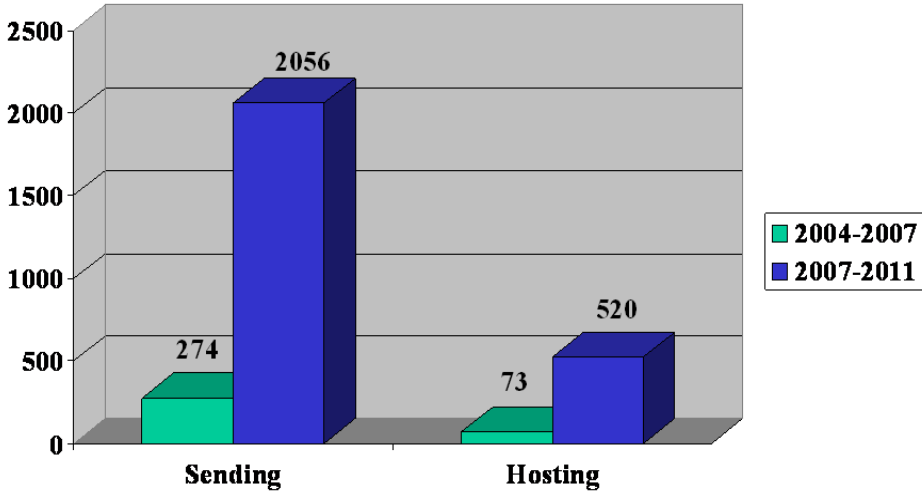
Bennett (2009; 6)'in de vurguladığı gibi KAÖ'nin etkileri ölçülebilir etkilerdir. Bu etkiler, kısa-vadeli, orta-vadeli ve uzun-vadeli etkiler olarak ölçülebilirler. Ayrıca bu etkiler, katılımcı üzerindeki etkiler, gönderici ve ev sahibi kuruluşlar üzerindeki etkiler ve yerel topluluk üzerindeki etkiler olarak da ölçülebilirler. Ek olarak bu etkiler, katılımcıların öznel algı ve değerlendirmeleri temelinde ya da nesnel ölçütlerle ölçülebilir. Bu araştırma, bu olasılıklardan içinde KAÖ'nin doğrudan katılımcı üzerindeki kısa ve orta-vadeli etkileri üzerinde odaklanacaktır ve gönüllülerin öznel algı ve değerlendirmelerini esas alacaktır.

Ev sahibi kuruluş çalışanlarıyla da odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Odak grup görüşmeleri ses kayıt cihazına kaydedilmiş, çözümlemesi yapılmış ve mülakat formlarıyla birlikte anlamlı başlıklar altında tasnif ve analiz edilmiştir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Türkiye'de gönüllü hizmet eğilimi dünya ülkeleriyle karşılaştırıldığında oldukça gerilerde bir performans gösterdiği fark edilir. Türkiye'de yıl boyunca herhangi bir gönüllü hizmet faaliyetine katılan insanların oranı % 1,7 olarak görünmektedir. Oysa bu oran ABD'de %67,8, İsveç'te %56,4, Hollanda'da %49,8 ve diğer pek çok ülkede % 25'in üzerindedir (TEGV, 2008). Demek ki Türkiye'de formal gönüllü hizmet katılımı diğer ülkelere göre oldukça düşük bir oranda seyretmektedir.

Grafik 1: 2004-2011 Yılları AGH gönüllü Sayıları

Kaynak: Türk Ulusal Ajansı (www.ua.gov.tr)

Bununla beraber, Türkiye'nin 2004 yılından itibaren AGH programına dâhil olmasıyla birlikte gönüllü hizmete katılım hızla artmıştır. AGH istatistikleri, uluslar arası bağlamda hem gönüllü gönderme hem de yabancı gönüllülere ev sahipliği yapma bakımından son 7 yılda ciddi bir gelişim olduğunu göstermektedir.

Grafik 1'de görüldüğü gibi Türkiye, AGH programı kapsamında 2004-2011 yılları arasında 2330 Türk gencini gönüllü olarak çeşitli ülkelere gönderirken aynı yıllar arasında 593 Avrupalı gence de ev sahipliği yapmıştır. Türkiye'de AGH yapan bu Avrupalı gençlerin AGH deneyimlerinin kültürlerarası öğrenme/yetkinlik açısından incelenmesini amaçlayan bu araştırma önemli bulgulara ulaşmıştır.

Araştırma bulguları, kültürlerarası öğrenme/yetkinlik ile ilgili yukarıda özetlenen literatürün vurguladığı temel faktörler (gönüllü profili, proje ortamı ve süresi, genel memnuniyet, kişisel gelişim ve öz-farkındalık, Türkiye Algısı, KAÖ ilkeleri) çerçevesinde sunulacaktır.

4.1. Gönüllü Profili

Tablo 1 gönüllülerin ülkelerine göre cinsiyet, eğitim seviyesi ve yaş grubu dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, örneklemedeki gönüllülerin sadece 4'ü (%13,3) erkek, 26'sı (% 86,6) kadınlardan oluşmaktadır. Bu durum ilgili literatürün vurguladığı kadınların uluslar arası gönüllü hizmet faaliyetlerinde çok daha fazla yer

aldığı gerçeğiyle uyum göstermektedir.

Tablo 1: Ülkelerine göre Gönüllülerin Cinsiyet, Yaş Grubu ve Eğitim Seviyesi Dağılımları

ÜLKE	SIKLIK (N=30)						
	CİNSİYET		YAŞ GRUPLARI			EĞİTİM	
	Kadın	Erkek	18-20	21-23	24+	Lise	Üniversite+
Almanya	5	1	1	5		3	3
Fransa	5	1	2	3	1	2	4
İspanya	3		1	1	1		3
Macaristan	2			1	1		2
Letonya	3		1	2		1	2
Belçika	2			2			2
Yunanistan	1				1		1
Avusturya	1				1		1
İtalya		1			1		1
Litvanya	1			1			1
Danimarka	1			1		1	
Finlandiya	1			1			1
Çek Cum.		1			1		1
Ukrayna	1			1			1
TOPLAM	26	4	5	18	7	7	23

Yaş grupları açısından 21-23 yaş grubunun büyük çoğunluğu (18 kişi= % 60) oluşturduğu görülmektedir. Ek olarak, 18-20 yaş grubu örneklemin %16,6'sını (5 kişi) ve 24 ve üzeri yaş grubunun da %23,3'nü (7 kişi) oluşturduğu görülmektedir.

Son olarak, eğitim seviyeleri bakımından örneklemdaki gönüllülerin ağırlıklı olarak (23 kişi = %76,6) üniversite veya daha üst düzeyde eğitim almış oldukları görülmektedir. Bu da onların kültürlerarası öğrenme için gerekli entelektüel altyapı ve kapasiteye yeterince sahip olduklarını göstermektedir.

Gönüllülerin ülkeleri açısından örnekleme grubu incelendiğinde de en fazla gönüllünün Almanya ve Fransa'dan (6'şar kişi) gelmiş oldukları dikkat çekmektedir.

4.2 Proje Ortamı Ve Süresi

Projelerin kentsel ortamı 300 bin nüfuslu bir il olan Balıkesir'dir. Bu il, 2004-2011 arasında Türkiye'de AGH yapan toplam 593 Avrupalı gencin yaklaşık % 10'una

ev sahipliği yapmıştır (araştırmanın örneklem grubu da bunun yarısı kadar, yani % 5'dir).

Araştırmanın iletmenleri Balıkesir'de uluslar arası gençlik çalışmaları yapan bir dernek (Gesoged), bir de üniversiteden (Inobalun) seçilmişlerdir. Her iki kuruluş da eğitimciler ve öğrencilerle yakın işbirliği içinde çalışan kuruluşlardır. Ev sahibi kuruluşların bu özelliği, literatürde sıklıkla görüldüğü üzere gönüllülerin yerel gençlerle irtibat kuramama yönündeki yakınmalarının önüne geçilmesini sağlamaktadır.

Gönüllüler ilde yaklaşık 20 bin civarındaki üniversite öğrencisiyle doğrudan temas kurma şansına sahip olmuşlardır. Çok-kültürlü ortamlarda gözlemlenen gettolaşmanın aksine, tek-kültürlü bir ortamda (Balıkesir) yabancıya karşı kuşku ve dışlama yerine ilgi ve kabullenme gözlemlenmiştir. Bu husus gönüllülerin hemen hepsi tarafından en fazla ifade edilen hususlardan birisidir.

Balıkesir'de insanlar çok iyiler. Sokakta, otobüste, her yerde insanlardan yardım istemek, bir şeyler sormak, ya da onlarla sohbet etmek çok kolay. Bu konularda kendinizi çok rahat hissediyorsunuz bu da paylaşacak çok şey yaratıyor. Bir çaya ya da yemeğe davet edilmeniz olağan bir şey burada. Başlangıçta dükkân sahiplerinin içeri girer girmez size "buyrun" demesi ve hemen çay ısmarlaması benim için garip bir durumdu ama zamanla alışıyor insan (Marlene).

AGH Türkiye'yi tanımak açısından iyi bir araçtı. Meşhur ve gerçek Türk konukseverliğini takdir ediyorum ve bunun bir mit olmadığını şimdi yakinen biliyorum (Sophie).

Hem gönüllüler hem de yerli gençler birbirleriyle sosyal ilişki geliştirme hususunda çok hevesli bir tutum sergilemişlerdir.

AGH deneyiminin en iyi yönü Türk misafirperverliği ve Türklerin yabancılara karşı dostane tavırlarıydı (Zohair).

Beni çevreleyen insanlar AGH deneyiminin en iyi tarafıydı (Kata).

Ev sahibi kuruluşumuz gerçekten bizim önerilerimize açtı ve sosyalleşmemize, kültürel faaliyetlere katılmamıza ve hatta üniversitede derslere katılmamıza yardım etme hususlarında çok yardımcı oluyordu. Türkiye birçok açıdan benim kalbimi çaldı ama en önemlisi Türk insanının dostluğu ve dışa dönüklüğüdür diyebilirim (Santa).

Yurtdışı deneyimlerinde gettolaşma kültürlerarası öğrenmenin önündeki en büyük engeldir. Ancak yukarıdaki ifadeler Balıkesir'de proje ortamının entegrasyon için çok elverişli olduğunu ve gettolaşma eğiliminin doğmadığını açıkça göstermektedirler.

İletmenler uzun süreli AGH projelerine katılan gönüllüler arasından seçilmişlerdir. Bu süre en az 6, en fazla 12 aydır. Bu nedenle KAÖ'nin başarılı sonuçlar vermesi için literatürün vurgu yaptığı “yeterince uzun süre” şartı gözetilmiş olmaktadır.

Proje ortamı ve süresi birlikte düşünüldüğü zaman Balıkesir'de yer alan AGH projelerinin kültürlerarası öğrenme/yetenlik için neredeyse ideal koşullara sahip olduğu çıkarımı yapılabilir.

4.3. Genel Memnuniyet

Gönüllülerin neredeyse tamamı AGH deneyimlerinden büyük ölçüde memnuniyet (satisfaction) duyduklarını belirtmişlerdir.

Genel olarak ben AGH projemden memnun kaldım çünkü informal eğitim yoluyla çok şey öğrendim. Çok güzel bir ülke keşfettim, çok iyi insanlarla tanıştım. Ve gelecek yaşamımda ne yapmak istediğimi fark ettim (Matilde).

Balıkesir'deki AGH projemde rol almış olmaktan dolayı çok memnunum. Özellikle buradaki koşullarımızı diğer ülke ve şehirlerde rol alan gönüllülerin anlattıklarıyla kıyaslırsak bizim projemizin en iyilerden birisi olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim (Frida).

Başlangıçta proje ortamından ve rolümden memnun olmadığını düşünüyordum ama aradan zaman geçince şimdi AGH'den beklediğim her şeyi elde etmiş olduğumu düşünüyorum. Birçok şey öğrendim ve bir birey oldum. Daha önce düşünmemin bile mümkün olmadığı birçok şeyler yaptım. Birçok arkadaşlar edindim. Benim beklentilerimin çok üstünde unutulmaz güzel bir deneyim oldu benim için (Santa).

Gönüllülerin bu ifadelerinden anlaşılıyor ki onların memnuniyetlerinin en önemli boyutları; kurulan arkadaşlıklar, Türk misafirperverliği ve sıcakkanlılığı ve öğrenme süreci olarak ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra, barınma koşulları, dil kursu, tabiat güzelliği ve yaşam ucuzluğu da memnuniyeti oluşturan diğer faktörler olarak zikredilmektedir.

Bununla birlikte gönüllülerin tatmin olmadıkları hususların da olduğu

anlaşılmaktadır. Bu hususlar başlıca üç noktada toplanmaktadır: mentörlük ve aktivite yoğunluğunun yetersizliği, kadın olarak maruz kaldıkları bazı davranışlar (erkeklerin bakışları vb.) ve trafikteki düzensizlik.

1'den 10'a kadarlık bir ıskala üzerinden sanıyorum 9'luk bir memnuniyetim oldu. Mentorümün benimle çok fazla ilgilendiğini söyleyemem. Ayrıca kimsenin trafik kurallarına uymayışı da beni hep rahatsız etti. Burada trafik işaretleri adeta sadece dekorasyon için var (Fredy).

Genel olarak iyi zaman geçirdim, ülkeyi ve insanlarını sevdim. Ama proje aktiviteleri daha fazla olabilir ve daha iyi organize edilebilirdi (Evgenia).

Benim AGH projemin en kötü yanı sanki bir "fahişeymişim" gibi sokaklarda her zaman erkekler tarafından süzülüyor olmamdı. Genellikle kendimi Türk toplumuna entegre olmuş hissediyordum ama onlar bana öyle bakınca beni kabullenmediklerini düşünüyordum (Matilde).

Balıkesir'de çok kere sokaklarda yürürken bir kaza geçirmekten korktum ve burada hayatta kalıp kalamayacağımı düşündüm. Çünkü şoförler çok hızlı araç kullanıyorlar, ne onlar ne yayalar kurallara uymuyor, kimse kemer kullanmıyor vs. Ama daha sonra bu trafik oyununun nasıl oynandığını ben de anladım ve artık sokaklarda korkmadan yürüyebilir hale geldim (Lea).

Trafiğe ilişkin şikayet anlaşılır bir durumdur. Her ne kadar birkaç gönüllü "trafikteki düzensizlik içinde gizli bir düzen olduğunu" keşfettiklerini ifade etseler de genel olarak bu konudaki özensizlik yerli halk tarafından da kabullenilmektedir. Erkeklerin kadın gönüllüleri bakışlarıyla süzmeleri ise gönüllülerin aslında anlamakta güçlük çektikleri bir husus olarak belirmektedir. Bu süzmeler, "kabullenmemekle" değil, gönüllülerin kıyafetleriyle doğrudan ilgilidir. Çoğu kadın gönüllü nispeten dekolte sayılabilecek kıyafetleriyle ilgileri çekmişlerdir ki bu aslında yabancı kadınlara özgü bir durum değildir; benzer şekilde giyinen Türk kadınları da sokaklarda bakışları üzerlerine çekmektedirler. Ev sahibi kuruluş çalışanları gönüllüleri "dekolte kıyafet giymemelerinin onlar için daha iyi olacağı" hususunda defalarca uyarı ve önerilerde buldukları halde buna riayet edilmediğini belirtmişlerdir. Bir bakıma, gönüllülerin kıyafetleri hususunda yerel normları anlamak ve onlara riayet etmek bakımından zafiyet gösterdikleri anlaşılmaktadır.

4.4. Kişisel Gelişim Ve Öz-farkındalık

Kişisel gelişim AGH yapan gönüllülerin en sıklıkla vurguladıkları gelişimler/etkiler arasında yer alır. Kişisel gelişim, farklı boyutlar içerebilir. Kazanılan/geliştirilen bilgi ve beceriler ile kişiliğin olgunlaşması kişisel gelişim içinde önemli bir yer tutar. Nitekim araştırma bulguları AGH yapan gönüllülerin bu deneyimleri sonucunda kendini (karakterini, yeteneklerini) daha iyi tanıma, yeni bilgi ve beceriler kazanma, öz-güven, öz-saygı ve öz-yetkinliklerinin artışı, sorumluluk bilinçlerinin gelişmesi, dil becerilerinin gelişmesi (hem Türkçe hem İngilizce), zorlukları aşabileceklerine inançlarının yükselmesi gibi değişimler yaşadıklarına işaret etmektedir. Aşağıdaki alıntılar bu bulguları örneklendirecektir:

AGH deneyimim benim yeni diller (Türkçe ve İngilizce) öğrenmemi, İslam dinini tanımamı, Türk tarihini öğrenmemi, ve aynı zamanda AB Gençlik programını daha yakından öğrenmemi sağladı (Maria).

Her ne kadar AGH bir dil kursu olmasa da kazandığım en önemli beceri dildir.AGH sayesinde İngilizcemi çok geliştirdim ve biraz Türkçe de öğrendim. Aynı zamanda sosyal beceriler geliştirdim ve Türk sanatı ebruyu ve Türk mutfağını öğrendim (Sophie)

Sosyal becerilerimin çok geliştiğini ve kendimi diplomatik bir dille nasıl ifade edebileceğimi öğrendiğimi düşünüyorum (Joke).

Türkçe konuşmayı öğrendim, daha açık fikirli birisi oldum ve artık çok daha bağımsız bir bireyim (Emilie).

Kendi harcamalarımı daha dikkatli ve etkili yapmayı, sosyal networkları kullanmayı, yönetsel meseleleri tartışmayı ve NGO'ların nasıl işlediğini öğrendim (Christina).

İngilizcemi geliştirmek, kendimi Türkçe ve hatta İspanyolca ifade etmek, iletişim becerilerimi geliştirmek, çok daha yaratıcı ve yenilikçi olmak, yönetsel beceriler geliştirmek vb. AGH deneyimi benim gelecek yaşamımda çok yararlı beceriler kazanmamı sağladı: zaman yönetimi, organizasyon, farklı kültürlerle çalışmak, iletişim becerileri, öncelikleri belirlemek.. Tüm bunlar günümüz işverenleri için çok değerli yeteneklerdir (Mica).

Görüldüğü üzere gönüllüler tarafından en çok vurgulanan becerilerden birisi Türkçe öğrenmektir. Ancak ev sahibi kuruluş çalışanları gönüllüler içinden sadece birkaç tanesinin Türkçeyi orta düzeyde öğrenebildiklerini, büyük çoğunluğunun

Türkçe bilgisinin çok basit düzeyde kaldığını ifade etmektedirler. Örneğin çalışanlardan birisi şu tespitleri yapmaktadır:

Biz tüm gönüllülere haftada 6 saat Türkçe dersi verdiriyoruz. Çünkü yerli halk arasında İngilizce konuşma pek yaygın değil. Bir yıl gibi uzun bir süre burada kaldıkları için Türkçeyi öğrenmeleri şart. Aslında yurtdışındaki çoğu kuruluş bu dil kursu meselesine bizim kadar önem vermiyorlar. Ama ne yazık ki gönüllüler Türkçe derslerine pek önem vermiyorlar. Üniversite öğrencileri arasında İngilizce konuşabilen çok kişi olduğu için gönüllüler de o gençler de hep İngilizce konuşuyorlar ve Türkçeleri gelişmiyor (Fikret).

Bir başka çalışan da ilginç bir eğilimi ortaya koymaktadır:

Gönüllülerin hemen hepsi İngilizceyi biliyorlar. Ancak bazıları, özellikle Fransa ve Letonya'dan gelenlerin çoğu, Balıkesir'e geldiklerinde ne Türkçe konuşabiliyorlar ne de İngilizceleri yeterli oluyor. Bunlar projelerinin sonunda Türkçeyi hala öğrenmemiş oluyorlar ama İngilizceleri gayet iyi geliştirmiş oluyor (Erhan).

Gönüllüler geliştirdikleri Türkçe becerilerini ölçücü bir sınava tabi olmamaktadırlar. Bu nedenle bu konuda nesnel bir ölçüt yoktur. Ancak çalışanların tespitleri daha fazla dikkate alınarak gönüllülerin Türkçe öğrenmekle ilgili savlarını abartma eğilimi gösterdikleri kabul edilmelidir. Nitekim bazı gönüllüler bunu destekleyici açıklamalar vermektedirler. Örneğin;

Ben Letonya'dayken Letonca ve İngilizcenin bana yeterli olacağını düşünüyordum. Halbuki buraya geldiğimde bir çok insanın 3-4 dil bildiğini fark ettim. Bu demektir ki iş piyasasında rekabet edebilmek için benim de daha fazla dil öğrenmeye çalışmam lazım. Basit düzeyde Türkçeyi öğrenmiş bulunuyorum ama bundan sonra bunu daha da fazla geliştireceğim (Guna).

AGH'nin etkileri bağlamında gönüllülerin yukarıdaki ifadeleri onların pratik kaygılarla AGH yaptıklarına işaret ettiği gibi dil becerilerine ek olarak Türkiye ve Türk kültürü hakkında bilgi birikimlerini zenginleştirdiklerine ve iletişim becerilerini geliştirdiklerine de işaret ediyor. Ayrıca, gönüllü ifadelerindeki “daha açık fikirli olmak”, “bağımsız bir birey olmak”, “daha yaratıcı ve yenilikçi olmak” gibi kişilik değişimlerine atıflar da dikkat çekici bulunmalıdır.

AGH'nin kişilik gelişimine etkileri bu sıralananlarla sınırlı değildir. Gönüllüler ilgi çekici başka etkiler de zikretmektedirler. Örneğin bazı gönüllüler,

eskisine oranla kendi bedenleriyle daha barışık hale geldiklerini ve kendilerini daha çekici görmeye başladıklarını ifade etmişlerdir.

Burada aldığım iltifatlardan dolayı artık kendime güvenim çok daha fazla. Her zaman yeterince güzel olmadığımı düşünürdüm ve kendimi pek sevmezdim. Ama burada her şey değişti. Şimdi daha cesurum ve kendimle daha barışık ve mutluyum (Guna).

Ek olarak, çoğu gönüllü AGH deneyimlerinin kendilerinde takım çalışması yapma becerilerinin ve bağımsızlık ve özgüven duygularının gelişmesine vesile olduğunu belirtmektedirler.

Ayrıca, ben takım çalışmasını pek sevmezdim her şeyi kendim yapmayı tercih ederdim. Ama burada sorumlulukları diğer insanlarla paylaşmayı ve takım çalışması yapmayı öğrendim. Bundan çok mutlu olduğumu hala söyleyemem ama eskisine göre şimdi daha iyi bir durumdayım (Sisy).

Artık hiç utangaç değilim. Kendime güvenim yüksek. Eskiye kıyasla çok daha sosyal birisi oldum (Zohair).

Buradaki AGH deneyimim kendi ülkemde yapamayacağım derecede iki ayağım üzerinde durabildiğim ve yaşamımı kontrol altına aldığım bir zamandı. Yurtdışında yeni bir kültürde yaşadktan sonra, kendine daha çok güvenen ve daha bağımsız bir insan oldum. Esnekliği, sabırlı ve hoşgörülü olmayı öğrendim ve daha önce farkında olmadığım güçlü yönlerimin farkına vardım. Herhangi bir değişen yaşam deneyiminde olduğu gibi AGH deneyimimde de her zaman her şey kolay değildi. Ülkemi özlediğim, üzüldüğüm ve hayal kırıklığına uğradığım zamanlar da oldu. Ama bir yıllık AGH'den sonra ben "tamamen yeni bir ben" olarak doğdum: güçlü, güvenli, Dünyaya açık bir ben (Natalija).

Gönüllüler, AGH deneyimlerinin birey olarak bizzat kendilerini daha iyi tanımalarına vesile olduğu gibi kendi kimlik ve kültürleri üzerinde daha fazla düşünmelerine ve farkındalık geliştirmelerine yol açtığını da ileri sürmüşlerdir. Gönüllüler bunu şöyle ifade etmektedirler:

AGH her gencin mutlaka yapması gereken bir deneyim. Yani AGH başkaları hakkında size çok şey öğretiyor ama daha önemlisi kendiniz hakkında da çok şey öğretiyor olması (Sophie).

AGH beni çok değiştirdi. Sanırım şimdi her şeyi daha farklı

görüyorum. Kendi kişisel değerlerimi şimdi çok daha iyi biliyor ve tanıyorum. Kendi ulusal kimliğimi ve bunun ne anlama geldiğini şimdi çok daha iyi anlayabiliyorum (Fredy).

Buradaki AGH deneyimim benim kendime ve kendi ülkeme bakış açımı değiştirdi. Şimdi artık daha açık fikirli birisiyim (Ana).

Gönüllüler AGH deneyimi vesilesiyle kimlik ve kültürlerini karşılaştıracakları ve yeniden tanımlayacakları somut bir “öteki” bulma şansı elde etmektedirler. “Öteki” ile doğrudan temas, gönüllülerin kendi kimlik ve kültürleri hakkında olumlu bir farkındalık yaratabileceği gibi bazen olumsuz düşüncelere de yöneltebilmektedir. Bu bağlamda, bazı gönüllülerin Türkiye'nin büyüklüğü ve zengin kültürü karşısında hayranlık duydukları ve kendi ülkelerinin küçüklüğü ve kültürlerinin sıradanlığı üzerinde bir çeşit kompleks geliştirdikleri anlaşılmaktadır. Aşağıdaki iki ifade bunu örneklemektedir:

Burada bulunduğum sürece Türklerin kendi tarihleriyle, bayraklarıyla ve milliyetlerinden gurur duyduklarını anladım. Oysa Finlandiyalılar için aynı şeyleri söyleyemem. Zengin bir tarihe ve kültüre sahip olmanın, bayrağın ve ulusal değerlerin önemini ben burada Türklerin arasında anladım. Burada bir yabancı ya da yerel olmanın çok önemli olmadığını da çok hızlı kavradım. Oysa Avrupa'da yabancı düşmanlığı hızla yayılıyor. Burada insanlar yabancılarla yakından ilgileniyorlar ve onlara hem yardımcı oluyorlar hem de ilişki geliştirmeye çalışıyorlar. Haftalarca bu bana çok garip gelmişti çünkü Finlandiya'da insanlar yabancılara karşı çok soğuk ve kuşkucudurlar. Aslında bu niçin Finlandiya'da yaşamak istemediğimin bir nedeni (Tiina).

Türkiye'de aileye, ulusal değerlere ve kültüre çok fazla önem verildiğini gözlemledim ama bunu anlayabiliyorum ve buna gıpta ediyorum. Keşke benim ülkemde de bunlara daha fazla önem verilse diye düşünüyorum (Jakub).

Elbette gönüllülerin kendi kimlik ve kültürlerini karşılaştıracakları “öteki” sadece Türklerden ibaret olmamıştır. Gönüllülerin proje süresince Balıkesir'deki farklı ülkelerden gelen diğer gönüllülerle sosyal ilişkileri de aynı şansı vermiştir onlara. Bu husus bir gönüllü tarafından şöyle ifade edilmektedir:

AGH projemin en iyi yanı farklı ülkelerden birçok gönüllünün bir arada olması ve birbirimizin kültürlerini keşfetme imkânımızın olmasıydı. Birbirimizin fikirlerini diğerleriyle paylaşmak ve farklı

yaşam tarzları ve bakış açılarını gözlemlemek için çokça zamanımızın olması gerçekten güzel bir fırsattı (Francesco).

Tüm bu bulguların, uluslar arası gönüllü hizmet faaliyetlerinin kişisel gelişim üzerine etkileri bağlamında literatürde vurgulanan fikirlerle uyum gösterdiği sonucuna varılabilir.

Yukarıdaki tespitlerden sonra iki önemli noktanın vurgulanması gereği doğmaktadır. Birincisi, tüm bu değişim/gelişim savlarının gönüllülerin öznel değerlendirmeleri olması ve nesnel bir ölçüme dayanmamasıdır. Ancak, bu bilgiler, nesnel ölçüm temellerinden yoksun olsalar bile AGH deneyimlerinin etkileri hususunda gönüllülerin kendi perspektifleri hakkında derinlemesine bir anlayış sağlaması bakımından önemsenmeyi gerektirmektedir. Diğer nokta ise, kişisel gelişimlere işaret eden bu bulguların kültürlerarası öğrenme ve yetkinlikle yakın ilişki içinde olmasıdır. Gerçekte bu bulguları kültürlerarası öğrenmenin öğeleri olarak da değerlendirmek gerekir çünkü kişisel gelişim bağlamında zikredilen kazanımların çoğu farklı kültürel ortamlarda yaşam becerilerini olanaklı kılan ve destekleyen niteliklerdir.

4.5. Türkiye Algısı Ve Kültürlerarası Öğrenme

Kavramsal çerçeve başlığı altında vurgulandığı gibi yurtdışı hareketlilik programlarında rol alan kişilerin bu programlara katılımlarının kendi üzerlerindeki etkileri bağlamında en sıklıkla beyan ettikleri husus bu deneyimlerinin kültürel boyutudur. AGH deneyimi yaşayan gönüllüler de bu paralelde duygu ve düşüncelerini hararetle dile getirmektedirler. Buna göre, çoğu gönüllü Türkiye'ye gelmeden önce Türk halkı ve kültürü hakkında hem kendilerinin hem de yakın çevrelerinin ciddi kaygıları ve önyargıları olduğunu ama AGH deneyimi sonucunda bu kaygı ve önyargıların ortadan kalktığını ve kültürel farklılıklara karşı daha açık-fikirli ve toleranslı hale geldiklerini açık yüreklilikle ifade etmektedirler. Bu tür ifadeler gönüllülerin bu bağlamda geliştirdikleri tutumlardan en yaygın olanını yansıtmaktadır. Bu tutumu değişimi açıkça kabul ettiği için *açık-kültürel değişim tutumu* olarak betimlemek mümkündür. Aşağıdaki alıntılar bu genel eğilimi göstermeye yeterlidir:

Gönüllülük için Türkiye'yi seçtiğimde çevremdeki birçok insan "Neden Türkiye" diye sordular. Türkiye'yi ben kendi gözlerimle görmek istedim. Çünkü buradaki kültürün benim kendi kültürümden (Finlandiya) tamamen zıt olduğunu düşünüyordum. Çevremdeki insanlar her ne kadar Türkiye'de hiç bulunmamış, Türk insanı ve kültürü hakkında bir şey bilmiyor olsalar da Türkiye hakkında hep

olumsuz şeyler düşünüyorlar ve Türkiye'deki dinden (İslam) korkuyorlar. Türkiye'de olup biten şeyler hakkında hep bir yerlerden bir şeyler duyuyorlar. İşte benim Türkiye'ye gideceğimi duyduklarında Türkiye'nin özellikle dini ve siyasi pozisyonuyla ilgili kaygılarını dile getirdiler. Türkiye'nin uzun süreli bir kalış için güvenli bir yer olabileceğini düşünmüyorlardı. Kendi aile üyelerim de gönüllülük için ülke seçmemde her ne kadar beni özgür bıraktılarsa da onlar da benim Avrupa ülkelerini seçmemi arzu ediyorlardı. Bütün bunlara rağmen ben hislerime güvendim ve Türkiye'yi tercih ettim. İyi ki seçmişim çünkü tüm bu kaygı ve korkuların ne kadar yersiz olduğunu anlamış oldum (Tiina).

Şimdi Dünyayı daha geniş bir açıdan görebiliyorum. Önceden burada insanların kapalı-fikirli olduklarını, Dünyayı tanımadıklarını düşünüyordum. Çünkü burada YouTube bile sansürlü. O zamanlar etrafımdaki birçok insan gibi ben de çok şüpheciydim. Ama şimdi biliyorum ki kapalı-fikirli olanlar bizmişiz. Çocukluktan beri biz her türlü informasyona açtık - çizgi filmlerden tutun da pornografik dergilere kadar. TV'de, radyoda ve internette her şey sansürsüz ulaşabiliyorduk. Bütün bu informasyonlarla biz İslam ülkelerini ayıplıyorduk. Şimdi ben o zamanki tutumlarımızdan gerçekten utanıyorum ve tamamen hatalı olduğumuzu anlıyorum (Wiebke).

Bu ülke ve özellikle insanları hakkında kesinlikle birçok önyargılara sahiptim. Burada insanların çoğunluğunun eğitimsiz, dindar ve kapalı-fikirli olduğunu düşünürdüm. Oysa gördüm ki çok geniş bir nüfusa sahip olmasına rağmen, burada çok sayıda eğitilmiş insanlar var ve amaçlarına ulaşmak için çok çalışıyorlar. Bir başka önyargım da bütün İslam inanırlarının nerede olurlarsa olsunlar hep aynı olduklarını düşünmemdi. Şimdi biliyorum ki Türk İslamı tamamen farklı. Daha barışçıl ve sevgi dolu bir İslam var burada. Ayrıca buradaki İslam'ın zannettiğim kadar sınırlayıcı olmadığını da anladım (Guna).

Görüldüğü üzere Türk halkı ve kültürü üzerinde gönüllülerin AGH öncesinde sahip oldukları önyargılar Türkiye'de insanların kapalı-fikirli ve aşırı dindar olması, cehaletin yaygınlığı, İslam dininin sınırlayıcı bir din olması, Türkiye'nin uzun süreli bir kalış için güvensiz bir yer olması gibi noktalarda toplanmaktadır. Açıktır ki bu imgeler Batı medyasında çok yaygın olarak işlenen ve mütemadiyen pekiştirilen imgelerdir. AGH deneyimleri sonucuna bu imgelerin yanlışlığının gönüllüler tarafından anlaşılması bir yandan sosyo-kültürel ve hatta siyasal açıdan AGH'nin

önem ve işlevini ortaya koymakta diğer yandan da kültürler arası öğrenme açısından sağladığı katkıları sergilemektedir. Ek olarak, bu ve benzeri bulgular hem Avrupa Birliği Komisyonu'nun AGH programını geliştirerek devam ettirmesi gereğine hem de Türkiye'nin AGH projelerinde daha fazla ev sahibi ülke pozisyonunda rol alması gereğine işaret ettiği yönünde okunabilirler.

AGH deneyimi yaşayan gönüllüler arasında kültürel farklılıklara karşı gözlemlenen ikinci bir tutum ise *örtük-kültürel değişim tutumu* olarak betimlenebilir. Bu tutumun bir özelliği doğrudan tutum değişimini inkâr etmesi, kişinin tutum değişimini gerektirecek olumsuz bir özelliğinin bulunmadığını, kişinin zaten kültürel farklılıklara karşı açık-fikirliliği ve toleranslı olduğunu düşünmesidir. Şu ifade bunu açıkça örnelemektedir:

AGH benim tutumlarımı değiştirmedir. Ben zaten farklı kültürlerle karşı açık fikirdim. Fakat AGH bana farklı dinleri, kültürleri ve değerleri (örneğin ailenin Türkiye'de niçin çok önemli olduğu gibi) daha derinden anlama imkânı verdi (Andrea).

Örtük-kültürel değişim tutumunun bir diğer özelliği de kültürler arasındaki farklılıklarla birlikte benzerlikleri daha fazla vurgulamaktır. Bu tutumun tipik bir örneği şu ifadelerde kendini göstermektedir:

Türk halkı İspanya halkından farklı ama aynı zamanda ben de kardeşimden farklıyım. Dolayısıyla farklılıklar bir yandan milliyetlere bir yandan da kişiliklere bağlıdır. Türkiye'de insanların benden farklı olduğunu ama benzerliklerin daha çok bulunduğunu keşfettim (Beatris).

İster açık-kültürel değişim tutumu isterse örtük-kültürel değişim tutumu yaratan bir olgu olsun tüm AGH deneyimlerini *kültürel bir keşif deneyimi* olarak betimlemek doğru görünmektedir. Bu keşif, gönüllülerin bireysel farklılıklarına ve kendileriyle birlikte getirdikleri “kültür valizinin” ağırlığına göre çok farklı alanlarda ve düzeylerde deneyimleşmektedir. Gönüllülerin tümünün hemen hemen ittifakla ifade ettikleri en önemli keşif Türk insanının konukseverliği ve sıcakkanlılığı olmuştur. Bu keşfin aslında Türkiye'ye gelmeden önce kendilerinde var olan bir (pozitif) önyargı olduğu anlaşılmaktadır. Yukarıda da alıntılanan bir gönüllünün “*Meşhur ve gerçek Türk konukseverliğini takdir ediyorum ve bunun bir mit olmadığını şimdi yakinen biliyorum*” şeklindeki ifadesi bunu destekler mahiyettedir. AGH deneyimi bu pozitif önyargıyı gönüllülerde pekiştirmiştir. Türk insanının konukseverliği ve sıcakkanlılığı bazı gönüllüleri çok derinden etkilemiş görünmektedir. Aşağıdaki alıntılar bu etkinin boyutunu sergilemeye yeterli

görünmektedir:

Türk insanı çok dostane ve çok çay içiyor. Sosyal hayat ve kültür çok farklı. Aile yaşamda çok önemli bir şey. İnsanlar birbirleriyle iyi ilişkiler kuruyorlar ve çok konukseverler. Bu öyle bir şey ki kelimelerle anlatamıyorum. Avrupa'da göremeyeceğiniz bir şey. Sizi yeterince tanımadıkları halde insanların "burası senin de evin" dediklerinde yaşadığımız duyguyu hayal edemezsiniz. Bugünlerde benim evim Balıkesir (Tiina).

Türkler kadar misafirperver insanlarla asla karşılaşmamıştım. Tamamen farklı bir ülkede evimdeymiş gibi hissedebileceğimi asla düşünmemiştim ama burada aynen öyle hissediyorum (Edit).

Türkiye'ye gelmeden önce çok kesin fikirlere ve önyargılara sahip değildim. Şimdi diyebilirim ki ben bu ülkeyi çok seviyorum ve burası sanki benim ikinci vatanım gibi. Buradan ayrılmayı hiç istemiyorum (Laura).

Bir başka gönüllü Türklerle çok kolay ve hızlı arkadaşlıklar kurulabildiğine dikkat çekiyor ve “*Türklerle arkadaşlık kurmak en fazla 5 dakikanızı alır. Belçika'da bu en az birkaç yılı gerektirir (Joke)*” diyor. Yerli halkın ve gençlerin gönüllülere gösterdikleri bu yakın ilgi ve dostane yaklaşım birçok gönüllünün sosyal becerilerini geliştirmelerine vesile olmuştur. Yukarıda bunu destekleyen ifadelere yeterince yer verilmiştir. Türk gençlerinin yakın ilgi ve dostane yaklaşımlarının özellikle bazı gönüllülerin sosyal becerilerinin gelişimine çok büyük etkisi olduğu görüşü ev sahibi kuruluş çalışanları tarafından da teyit edilmektedir. Bunlardan birisi şu açıklamayı yapmaktadır:

Bazı gönüllüler var ki buraya geldiklerinde çok ürkek, içine kapanık, insanlarla görüşmek ve konuşmaktan adeta korkar bir vaziyetteydiler. Hele bir tanesi evde yalnız kalmaktan bile korkacak kadar özgüvenden yoksundu. Ama üç-dört ay sonra o bile düzeldi; kendine güveni geldi ve bizim gençlerimizle iyi arkadaş oldu (Onur).

Ancak, gönüllülerin Türk gençlerini biraz utangaç ve çekingen buldukları da onların ifadelerinden anlaşılıyor. Örneğin bir gönüllü şöyle demektedir:

Kazandığım yeteneklerin birincisi, Türklerle işbirliği yapmanın yollarıdır. Yani gençlik alanında Avrupa'da kazandığım deneyimler burada işe yaramıyor. Yöntemlerin hiç biri işe yaramıyor. Din ve kültür faktörlerinden dolayı insanlar çok utangaç ve ürkek. Non-formal

eğitim oyunlarını, birbirlerine dokunmayı, fikirlerini ifade etmeyi sevmiyorlar; Aslında bunları istiyorlar ama kültürel nedenlerle yapamıyorlar. Bu yüzden onların güvenlerini kazanmak ve katılım için onları motive etmek için kesinlikle yeni yollar bulmak zorunda kaldım (Guna).

Bir başka gönüllü de Türk gençleri ile kendisi arasındaki bakış açılarının zaman zaman çok farklılaştığını belirtiyor:

Bazen ben ve Türkler neyin en doğru ve neyin yanlış olduğu hususunda aynı fikirleri paylaşamıyorduk. Elbette ben davranışlarımı adapte etmek zorundaydım ama bazen bu benim için çok zorlayıcı oluyordu. Öte yandan Türkiye'de bir kadın olmak Fransa'da bir kadın olmaktan tamamen farklıydı. Ve bunu kabullenmek benim için imkânsızdı (Micaela).

Gönüllülerin Türk gençlerini hem dostane ve sıcakkanlı bulması hem de utangaç ve çekinken olarak değerlendirmesi bir çelişki gibi görünmektedir. Burada gönüllülerin kolay genellemeler yapma yoluna gittiğini düşünmek yerinde olacaktır. Her toplumda olduğu gibi Türk gençleri arasında da utangaç, çekingen, (özellikle karşı cinsle) fiziksel temastan kaçınan, fikirlerini ifade etmekte güçlük yaşayan gençler olabilir. Bunların tam aksi özellikler gösteren Türk gençleri de elbette vardır. Farklı bakış açılarının olması da doğal ve her toplumda yaygın bir durumdur. Ama genellemeler yapmak kolay ve çekici olduğu için gönüllüler arasında bu yola başvuranlar bulunmaktadır. Bu da AGH projelerinin bazı önyargıları yıkarken bazılarını da yarattığı ve/veya pekiştirdiği sonucunu çıkarmayı haklı kılmaktadır.

AGH deneyimlerinin pekiştirdiği (pozitif) önyargılardan bir diğeri de Türk toplumunda aile kurumunun taşıdığı değerdir. Gönüllüler, Türkiye'de aile ve aile ilişkilerinin çok önemsendiğini, bunun Türk halkı açısından bir erdem olduğunu ifade etmektedirler.

Elbette ben bir yabancıyım ve Türkler bana karşı diğerlerine göre farklı davranabilirler ama kabul etmeliyim ki Türk insanı Çek ve Avrupalılara göre çok daha fazla arkadaşlığa, konukseverliğe ve aileye önem vermekteler (Jakub).

Türkiye bende insanların birbirleriyle içten selamlaşmalarını, etkileşim içine girme ve dostluk geliştirme yollarını, aile ile bolca zaman geçirme alışkanlıklarını hatırlatıyor. Türk gençlerinin ailelerine bağlılığı beni çok etkiledi. Onlara gıpta ettiğimi söylemeliyim (Beatris).

Şimdiye kadarki gönüllü algılamalarını özetlemek gerekirse, AGH deneyimleri sürecinde gönüllülerin Türk halkının konuksever, arkadaş canlısı, sıcakkanlı, dostluk ve aile ilişkilerini çok önemseyen bir halk olduğu kanaatine ulaştıkları söylenebilir ki bu algılamalar genellikle pozitif değer taşımaktadırlar.

Ancak gönüllülerin AGH deneyimi sonucunda Türk kültürü hakkında olumsuz bazı yargılar geliştirdikleri noktalar da göze çarpmaktadır. Türkiye'de kadın olmak bunların içinde en önde gelen hususlardan birisidir. Bazı gönüllüler, Türkiye'de kadın olmanın sorunlu olduğu, Türk kadınının özgürleşme gereksinimi olduğu yargısına sahip görünüyorlar. Bu yargıları Eurocentric bakış açısının ürünleri olarak görmek yerinde olacaktır. Nitekim bir gönüllünün aşağıdaki ifadesi bu bilinci yansıtmaktadır:

Türkiye'de genel olarak erkeklerin düşüncelerinin daha fazla önemsendiğini, kadınların ikinci planda kaldıklarını ve örtünmeye zorlandıklarını düşünüyorum (Christiane).

Hala başka kültürlerle karşı toleranslı olduğumu sanıyorum ama ethnocentric olmadan başka kültürleri eleştirmek mümkün değildir. Türkiye'de özellikle kadın olmak gibi birçok şeyi kabullenemem ve sırf Türk kültürü öyle diye bunu kabul etmem benim için mümkün değil (Sophie).

Bu ifade çok kesin ve kararlı bir tutuma ışık tutmaktadır. Türkiye'de geçirilen bir yıllık bir süreye rağmen, Türkiye'de kadın olmayı bu denli olumsuz görmek, AGH deneyimlerinin kültürlerarası öğrenme boyutunun sınırlılığını gösteren boyutlardan birisi olsa gerektir çünkü kültürlerarası öğrenme kültürün görececiliğini kavramayı ve her bir toplumsal olguyu kendi koşulları ve değerler sistemi içinde anlamlandırma becerisini gerektirir. Bulgular gösteriyor ki bazı gönüllüler bu beceriyi geliştirme hususunda sınırlı kalırken diğerleri nispeten daha ileri bir başarı elde etmişlerdir.

AGH öncesinde Türkiye'yle ilgili önyargılarım vardı. Mesela Türkiye'de kadınların sosyal hayatta yerlerinin olmadığını, kocalarının veya babalarının zorlamasıyla örtündüklerini sanıyordum. Şimdi biliyorum ki Türk kadını sosyal hayatta çok aktif bir yere sahip. Avrupalı kadınlardan neredeyse bir farkları yok. Türkiye'de başını örten kadınlar da başı açık kadınlar da birlikte barış içinde yaşayabiliyorlar. Benim için daha ilginç şu ki özellikle genç kadınlar kimsenin zorlamasıyla değil, kendi tercihleriyle başlarını örtüyorlar ve birçok genç kadın bunu yakın akrabalarının ve devletin sınırlama ve yasaklamalarına rağmen yapıyorlar (Edit).

Gönüllüler arasındaki bireysel farklılıkların ve beraberlerinde getirdikleri “kültür valizinin” ağırlığının kolayca hissedildiği alanlardan birisi de Türkiye'nin gelişmişlik düzeyle ilgili görünüyör. Gönüllülerin neredeyse tamamı AGH öncesinde Türkiye'nin az gelişmiş bir ülke olduğunu düşünmekteyken AGH sonrası bu düşüncelerini değiştirmek durumunda kalmışlar ve Türkiye'nin gelişmişlik düzeyini umduklarından yüksek bulduklarını ifade etmişlerdir. İşte tipik birkaç örnek:

Türkiye'nin çok gelişmemiş bir ülke olduğunu, insanların çok tutucu olduğunu ve terörizmin sürdüğünü de duymuştum. Bunları ilk elden deneyimlemek ve kendi fikrimi oluşturmak istediğim için AGH yeri olarak Türkiye'yi seçtim ve gördüm ki Avrupa'da ne varsa hepsi burada da var: Demokrasi, özgürlük ve dinamik bir ekonomi. Her ne kadar bizim yaşadığımız bölgede hiç var olmasa da Türkiye'nin doğusunda terörün hala varlığı inkâr edilemez üzücü bir durum (Marie).

Buradaki kültürü ve gelenekleri kabullenmek benim için çok zor olmadı. Ben hem ekonomik hem de dini kültür bakımından daha çilginca şeyler göreceğimi ummuştum çünkü. Buradaki her şeyi Letonya ile karşılaştırmayı çok seviyorum ve buradaki kültürden çok şey öğreniyorum (Guna).

Türkiye'nin az gelişmiş bir ülke olduğu yönündeki önyargılar AGH deyimi sonrasında şiddetler sarsılmış görünmektedir. Nitekim aşağıdaki alıntılar bazı gönüllülerin AGH deneyimi sonrasında Türkiye'yi, “modern” ve “Avrupalı” bir ülke olarak görmeye başladıklarını göstermektedir:

AGH'nin bendeki kültürel etkilerini açıklamak zor ama bundan sonra etrafımdaki insanları Türkiye hakkında eğiteceğim. Türkiye birçok diğer ülkeden daha güzel ve bana göre Avrupa'daki ülkelerden daha Avrupalı (Boris).

Türk insanı çok misafirperver, dost-canlısı, sıcakkanlı ve Türkiye kendine özgü tadıyla modern bir ülke (Santa).

İzin süremde gittiğim Suriye gezimden sonra Türkiye'ye döndüğümde kendimi öz vatanıma, Avrupa'ya dönmüş gibi hissettim. Suriye gezim, benim Türkiye'nin gelişmişliğini ve Avrupa'ya benzerliğini fark etmemi sağladı (Laura).

Gönüllülerin Türkiye'yi az gelişmiş bir ülke olarak düşünmeleri, onların AGH için Türkiye'yi seçme nedenlerinden birisidir çünkü böyle bir ülkede kendilerinin çok yararlı olacaklarını ve bundan mutluluk duyacaklarını düşünmüşlerdir. Bu imge ve

beklenti Avrupalı AGH gönüllülerinin kendilerini “uygarlaştırıcı aktörler” olarak gördüklerinin de göstergesi sayılabilir. Bu, gönüllülerin taşıdıkları kültür valizinin içindeki en ağır unsurlardan birisidir. Oysa ev sahibi kuruluş çalışanlarının verdiği bilgilere göre, Balıkesir’de yerel halkın gönüllülere bu şekilde *kendisinden uygarlık beklenen insanlar* gözüyle bakmadıklarını fark eden bazı gönüllüler projelerini ilk birkaç ayda terk etmiş ve Afrika ülkeleri gibi yerlere gitmişlerdir. Öte yandan, yine ev sahibi kuruluş çalışanlarının verdiği bilgilere göre, projelerini yarım bırakmadan sonuna kadar devam eden gönüllüler de sıklıkla kendilerinin aktif rol alabilecekleri aktivitelerin miktarının yetersizliğinden şikâyetçi olmuşlardır.

Genel memnuniyet başlığı altında sunulan alıntılar da aktif görev ve sorumluluk alabilecekleri etkinliklerin sınırlılığı konusunda gönüllülerin yakınmalarını yansıtmaktaydı. Bu nedenle benzer ifade ve yakınmalardan daha fazla örnek vermek gereksizdir. Ancak ev sahibi kuruluş çalışanlarının neredeyse ittifakla ileri sürdüğü bazı tespit ve görüşleri konuya farklı bir ışık tutmaktadır:

Bazı gönüllüler gerçekten ilginç ve yararlı fikir ve önerileriyle bize yeni ufuklar açabilmektedirler. Biz de bunları memnuniyetle karşılıyor ve değerlendiriyoruz. Ancak bazen de çok uçuk-kaçık fikirler ileri sürüyorlar ve biz bunları dikkate almayınca bozuluyorlar. Gönüllülerin bütün açıklamalarımıza rağmen anlayamadıkları bir şey bizim resmi kurumlarla ve özellikle okul-öncesi çocukların eğitimiyle ilgili çalışmalar yürüttüğümüzden dolayı belli ilkelere özen göstermemiz gereğidir. Mesela, bir gönüllü kalkıp okul-öncesi çocuklar için eş-cinselliğe saygı ve tolerans ile ilgili bir aktivite yapmamızı öneriyor; böyle bir şey yapamayız biz (Erhan).

Biz nispeten küçük bir derneğiz. Belli bir gündemimiz ve çalışma programımız var. Üyelerimizin çalışma ve zaman durumlarına göre belli aralıklarla yaptığımız faaliyetlerimiz var. Faaliyetlerimizi yaparken tüzüğümüzü, yasal düzenlemeleri, üyelerimizin durumlarını ve mali imkânlarımızı gözetmek durumundayız. Buna rağmen gençlik alanında bölgemizin en çok faaliyet yürüten kuruluşuyuz. Ama gönüllüler istiyorlar ki daima onların istek ve önerileri doğrultusunda her gün yeni bir şeyler yapalım. Bu her zaman mümkün değil. Biraz da onların bunu anlaması ve bizim koşullarımıza uyum sağlaması gerek (Gamze).

Bu tespit ve görüşler gösteriyor ki gönüllüler çalıştıkları kuruluşlarda olduklarından çok daha fazla aktif olmak ve hatta karar-alıcı pozisyonuna girmek istemektedirler. Açık ki, aktif rol alacakları aktiviteler ne kadar fazla olursa gönüllüler

ilginç ve farklı fikirleri ve yetenekleriyle kendilerini o kadar uygarlaştırıcı aktörler olarak hissedecekler ve daha fazla memnuniyet duyacaklardır. Bu tavrın tüm gönüllülük süresinde devam ettiği bilgisi, kültürler arası öğrenme/yetkinlik sürecinin sınırlarını nispeten daraltan göstergelerden birisi olarak değerlendirilebilir.

4.6. Kültürlerarası Öğrenme İlkeleri

Yukarıdaki betimlemelerin gösterdiği gibi gönüllülerin hemen hepsi AGH deneyimlerinin kültürlerarası öğrenme açısından kendilerine büyük katkılar sağladığına inanmaktadırlar. Ancak analizi gönüllülerin öznel değerlendirmeleriyle sınırlı tutmayıp kültürler arası öğrenmenin günlük yaşamdaki davranış ve tutumlara yansıyor yansımadığını veya ne kadar yansıdığını da tartışmak gereklidir. Bu konuda ev sahibi kuruluş çalışanlarının gözlem ve görüşleri –her ne kadar onlar da öznel nitelikler taşısa da– yol gösterici olacaktır.

Kavramsal çerçeve başlığı altında tespit edildiği üzere, KAÖ'nin en temel ilkelerinden birisi *yerel kültüre saygı ve anlayış* tutumunun geliştirilmesidir. Ancak bu tutumun birçok gönüllüler arasında yeterince önemsenmediği anlaşılmaktadır. Bir ev sahibi çalışanın verdiği bilgilere göre, apartman yaşamının kurallarına riayet yerel kültüre saygı ve anlayış tutumunun izlenebildiği somut bir alandır:

Ev sahibi kuruluş olarak bizlerin gönüllülere temiz, sağlıklı ve güvenli ikamet sağlama sorumluluğumuz var. Şehir merkezlerinde apartman daireleri çoğu kez bu özellikleri taşımadığı gibi çok da pahalı oluyorlar. O nedenle biz hep nezih mahallelerde ailelerin yaşadığı apartmanlarda gönüllüleri barındırdık. Ancak bu tür apartman sakinleri evlere giren çıkanlar ve gürültü hususlarında çok hassasiyet gösteriyorlar. Bunu gönüllülere ilk geldikleri günden itibaren milyonlarca defa izah ettiğimiz ve evlerinde parti vermelerinin yasak olduğunu belirttiğimiz halde gönüllüler bu uyarıları hiç dikkate almamışlar, defalarca komşularıyla gerginlikler yaşamışlardır, hatta çok kere polis raporlarına geçerek bizi de kendilerini de zor durumlara sokmuşlardır (Selçuk).

Bir başka ev sahibi kuruluş çalışanı da gönüllülerin yerel kültüre karşı tutumlarının zaman zaman saygı sınırlarını zorladığı görüşünü dile getirmektedir:

Müslüman bir ülkeye geldiklerini bildikleri halde ve Ramazan boyunca geceleri davul çalmanın eski bir gelenek olduğunu kendilerine izah ettiğimiz halde gönüllüler, Ramazan ayında gece davulunun sesinden rahatsızlıklarını dile getiriyorlar. Hatta bazıları bunu kendilerinin apartmanda parti verme yasağını delmelerine gerekçe olarak bile

kullandılar. “Ben nasıl ki Ramazan davulunu duymak zorunda olmadığım halde buna katlanıyorsam, apartman sakinleri de benim haftada bir verdiğim partiye katlanmak zorundalar” diye pervasız bir tutum sergiliyorlar. Yahu, bu ikisi bir mi Allahaşkına. Sen geliyorsun diye ben 1500 yıllık kültürümden vaz mı geçeyim (Onur).

Bu betimlemeler kültürel farklılıkların taraflar arasında belirli anlaşmazlıklar ve hatta gerginlikler doğurduğunu gösteren örneklerdir. AGH'nin iki temel aktörü olan gönüllüler ve yerli halkın kılık-kıyafetler bakımından da sorunlar yaşadıkları ve gönüllülerin bu alanda da Türk toplumsal normlarına uyum sağlayamadığını gösteren veriler vardır. Örneğin bir çalışan şu bilgileri vermektedir:

Balıkesir halkı aslında aşırı tutucu bir halk değildir. Balıkesir cadde ve sokaklarında her türlü kılık-kıyafet görülebilir. Ama bazı gönüllüler özellikle bahar ve yaz aylarında çok aşırı dekolte giyinmekte. Kısacık şortlar, mini-etekler, askılı tişörtler vb. haliyle herkesin dikkatini çekmektedir. Biz bu halleriyle rahatsız edilmelerinden endişe ettiğimiz için daha orta yollu giyinmeleri hususunda nazıkçe uyardık. Ama nafile... bizim uyarı ve önerilerimizi hep kişilik haklarına müdahale olarak algılıyorlar ve hiçbir değişikliğe gitmiyorlar (Alper).

Bu bilgiler daha önce bir gönüllüden alıntıladığımız “benim AGH projemin en kötü yanı sanki bir 'fahişeymişim' gibi sokaklarda her zaman erkekler tarafından süzülüyor olmamdı” ifadesine de açıklık getirmektedir. Bazı gönüllüler yerel halkın aslında çok da baskıcı ve katı olmayan kılık-kıyafetle ilgili normlarını ne anlamışlar ne de onlara riayet etmişlerdir.

Gönüllülerin kültürlerarası öğrenme/yetkinlik performanslarını sınırlı tutan bir husus da yerel dili öğrenmeye ne kadar ilgili ve istekli olduklarıdır. Yerel kültürü ve değerleri anlayabilmek için yerel dilin öğrenilmesinin büyük önemi vardır. Ancak ev sahibi kuruluş çalışanlarının verdiği bilgilere göre, gönüllülerin çoğu tüm gönüllülük süresi boyunca devam eden haftada 6 saatlik Türkçe derslerine rağmen projelerinin sonunda Türkçeyi öğrenme ve kullanma bakımından zayıf bir performans sergilemişlerdir. Bunun sadece birkaç istisnası olmuştur.

Öte yandan, literatürde ileri sürüldüğü üzere, uzun süreli bir kültürel kontak sonucunda gönüllülerin Türk kültürü, toplumsal ve siyasal yapısı ve sorunları üzerinde derin bir anlayış geliştirmeleri beklenir. Gönüllülerin bu bakımdan performanslarını değerlendirebileceğimiz göstergelerden birisi Türkiye'deki sıcak tartışma konularından olan Kürt sorunu ve 1915 Olaylarına ilişkin Ermeni iddialarıdır. Çoğu üniversite mezunu olan gönüllülerin zikredilen konularla ilgili düşünceleri Batı

basınında gördüğümüz tipik görüşlerle paralellik arz etmeye devam etmiştir. Gönüllülerin bu konulara Türkiye açısından da bakabilme becerileri veya anlayışlarının gelişmediği söylenebilir.

Benzer bir mantıkla, bir yıllık kültürel kontak sonucunda gönüllülerin bakış açılarında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği konusundaki yaklaşımlarında da olumlu değişimlerin ortaya çıkması beklenebilir. Ama proje sonunda bu konuda yapılan görüşmeler göstermiştir ki bu alanda da ciddi bir değişim oluşmamıştır. Gönüllülerin çoğu Türkiye'nin AB üyeliği fikrini desteklememektedir. Mesela bir gönüllü şu değerlendirmeleri yapmaktadır:

Bana göre, stratejik kaygılar hariç, ne AB'nin Türkiye'ye ne de Türkiye'nin AB'ye ihtiyacı yok. Vize politikalarında olduğu gibi belki bir çeşit ortaklık olabilir. Ama AB üyesi olmak gerekli değil. Tarihte de tüm Avrupa Türklerle 400 yıldan fazla savaşmışlardır. Bu yüzden üyelik mantıklı olmaz. Daha da önemlisi, Avrupa'da bir çok insan için AB içinde İslami bir ülkenin olması kabul edilemez bir şeydir (Jacob).

Gönüllülerin yarıdan fazlası karşı olmakla beraber, Türkiye'nin AB'ne üyeliği fikrine destek veren gönüllüler de olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu fikri desteklerken bile AGH deneyimine rağmen devam eden eurocentric bakış açısı kendini açıkça hissettirmektedir. Şu ifadelerde bu rahatlıkla gözlemlenebilir:

AB'ye üye olarak Türkiye'nin durumu İslam ile demokrasinin uyumluluğuna da bir kanıt olacaktır. AB, Türkiye için modern bir demokrasinin garantisi olacaktır. Ayrıca Türkiye'nin insani ve ekonomik kaynakları için de AB bir fırsat olacaktır. Türkiye'nin AB'ye girişi Türkiye'de İnsan Haklarına ilişkin yasaların da güçlenmesini sağlayacaktır. Benim fikrime göre, eğer Türkiye AB'ye üye olabilirse, kendi geleneklerini, yemeklerini, kıyafetlerini korumaya çalışmalıdır. Demokratik bir siyasal yaşam geliştirirken Türkiye'nin kendi kimliğini ve kültürünü kaybetmemesinin önemli olduğunu düşünüyorum (Andrea).

Görüldüğü gibi Türkiye'nin AB'ye üyeliği fikri desteklenirken bile Avrupa ve Avrupalılar uygarlığın kaynağı ve taşıyıcısı, Türkiye ve Türk insanı ise bu uygarlığa muhtaç aktörler olarak resmedilmektedir. AB'ye üye olamasa bile gönüllüler Türkiye'nin AB Gençlik programıyla irtibatının devam etmesinin onun uygarlaşma sürecine katkı sağlayacağını düşünmektedirler. Nitekim bir gönüllü bu düşünceyi şöyle ifade etmektedir:

Umarım AB Gençlik programı daha uzun yıllar devam eder çünkü

farklı ülkelerin insanları ve kültürleri arasında ilişkiler kurmak ülkeler ve halklar arasındaki çatışmaları azaltmak için iyi bir araçtır. Bu aynı zamanda Türk insanına da farklı kültürleri tanıma ve daha açık-fikirli hale gelmeye izin vermektedir (Matilde).

Bu veriler gösteriyor ki bir yıl gibi nispeten uzun süreli kültürel temasa rağmen gönüllülerin zihinsel yapıları eurocentric düşünce kalıplarını aşmayı çok fazla başaramıyor. Gönüllülerin beraberlerinde getirdikleri kültür valizi ağır derecede eurocentric ve ethnocentric düşünce ve değerler içermektedir ve AGH deneyimine rağmen öyle olmaya devam etmektedir. Bu valizin ağırlığını ölçmek ve hissetmek Türkiye gibi Müslüman bir ülke ortamında çok daha kolaylaşmaktadır.

5. SONUÇ

Araştırmanın temel bulguları şu şekilde özetlenebilir:

1. Proje ortamı gettolaşmaya izin vermeyen elverişli bir ortamdır. Proje süresi de kültürlerarası öğrenme/yetenlik için yeterince uzun bir süredir.
2. Gönüllülerin neredeyse tamamı AGH deneyimlerinden büyük ölçüde memnuniyet duymuşlardır. Bu deneyimler onların kendilerini (karakterini, yeteneklerini) daha iyi tanımaları, yeni bilgi ve beceriler kazanmaları, özgüven, öz-saygı ve öz-yetenliklerinin artışı, sorumluluk bilinçlerinin gelişmesi, dil becerilerinin gelişmesi (özellikle İngilizce), zorlukları aşabileceklerine inançlarının yükselmesi gibi sonuçlar doğurmuştur. Ayrıca, bu deneyimlerle gönüllüler, Türkiye ve Türk kültürü hakkında bilgi birikimlerini zenginleştirmişler ve iletişim becerilerini geliştirmişler ve kendilerini “daha açık fikirli”, “daha yaratıcı ve yenilikçi,” “bağımsız bir birey” olarak hissetmelerini sağlamıştır. Ek olarak, bu deneyimler, gönüllülerin kendi kimlik ve kültürleri üzerinde daha fazla düşünmelerine ve farkındalık geliştirmelerine de yol açmıştır.
3. AGH öncesinde gönüllüler Türk halkı ve kültürü üzerinde pek çok olumsuz önyargılara sahip olmuşlar, Türkiye'de insanların kapalı-fikirli ve aşırı dindar olduklarını, cehaletin yaygın olduğunu, İslam dininin sınırlayıcı ve baskıcı bir din olduğunu, Türkiye'nin uzun süreli bir kalış için güvensiz bir yer olduğunu düşünmüşlerdir. Bu düşünceler bazı gönüllülerde silinirken bazılarında pekişmiş ve hatta yenileri eklenmiştir. Gönüllülerin neredeyse tamamı AGH öncesinde Türkiye'nin az gelişmiş bir ülke olduğunu düşünmekteyken AGH sonrasında bazı gönüllüler Türkiye'yi, “modern” ve “Avrupalı” bir ülke olarak görmeye başlamışlardır.

4. KAÖ'nin en temel ilkelerinden birisi olan *yerel kültüre saygı ve anlayış* tutumu birçok gönüllüler arasında yeterince önemsenmemiştir. Gönüllüler yerel dili öğrenme konusunda da ciddi bir çaba göstermemişlerdir.
5. Gönüllülerin Türk kültürü, toplumsal ve siyasal yapısı ve sorunları üzerinde derin bir anlayış geliştirme başarıları sınırlı kalmıştır. Türkiye'deki sıcak tartışma konuları (örneğin Kürt sorunu ve 1915 Olaylarına ilişkin Ermeni iddiaları) ile ilgili gönüllülerin düşünceleri Batı basınında görülen tipik görüşlerle paralellik arz etmeye devam etmiştir.
6. Gönüllülerin çoğu Türkiye'nin AB üyeliği fikrini de desteklememektedir. Türkiye'nin AB'ye üyeliği fikri desteklenirken bile Avrupa ve Avrupalılar uygarlığın kaynağı ve taşıyıcısı, Türkiye ve Türk insanı ise bu uygarlığa muhtaç aktörler olarak resmedilmektedir

En öz ifadesiyle araştırma bulguları, Avrupalı gençlerin Türkiye'deki AGH deneyimlerinin onların kişisel gelişimlerine ve Türkiye ve Türk kültürü hakkında eskisine oranla daha fazla şeyler öğrenmelerine vesile olduğunu göstermektedir. Ama kültürel farklılıklara saygı, hoşgörü ve derin bir kavrayış geliştirmeyi ifade eden KAÖ açısından bu deneyimler Avrupalı gençleri çok değiştirmemiştir. Avrupalı gençler arasında Eurocentric bakış açısı sanıldığından çok daha güçlü ve derinden köklere sahiptir; bu nedenle Avrupalı gençlerin Türkiye'deki AGH deneyimlerinin kültürlerarası öğrenmeye etkisi sınırlı kalmaktadır.

KAÖ/yetkinlik ile ilgili söylem KAÖ'yi temelde bir öğrenme becerisine indirgemektedir. Bu beceri kişisel kapasite ve öğrenme koşullarıyla yakından ilişkilidir. Buna göre yeterli kişisel beceriler ve uygun koşullar sağlandığı takdirde kültürlerarası kontak doğal olarak KAÖ/ yetkinlik sonucunu doğuracaktır. Ağırlıklı olarak eğitim perspektifinden üretilen bu söylem KAÖ sürecinde sosyolojik faktörlerin rolünü takdir edememektedir. Batı toplumlarında bireylerin ve grupların zihin yapılarını çok derinden etki altına alan eurocentrizmin Batılı bireylerin dünyaya bakışını nasıl köklü bir şekilde belirlediği ve Müslüman bir kültürel ortamda KAÖ'yi sınırladığı bu perspektifin görmekte yetersiz olduğu bir husustur.

KAÖ'nin nihai amaçlarından birisi olarak ortak bir insani kültür yaratma beklentisini ya gerçekçi olmayan bir beklenti ya da geçici bir strateji olarak değerlendirmek mümkün görünmektedir. Çünkü bu beklenti Batı ve Batı-dışı toplumlar arasındaki güç dengesizliği ve mücadelesiyle hiçbir şekilde uyuşmadığı gibi bu konuya atıf bile yapmamaktadır. Batı ve Batı-dışı toplumlar arasında dengesiz bir güç ilişkisi olduğu sürece bireysel ya da toplumsal düzlemlerde ortaya çıkması beklenen “ortak insani kültür” de zorunlu ve ağırlıklı olarak Batı'nın dünyaya bakışını

ve değerlerini doğasında taşıyacaktır.

KAÖ söylemi Batı'nın maddi ve kültürel hegemonyasını tehdit etme boyutları kazanmadığı sürece ona hizmet edecek ve desteklenecektir. Ancak bu anlamda bir tehdit algılaması ortaya çıktığı zaman Batı kendi kültürünü koruma reflekslerini hemen gösterecektir. Nitekim son yıllarda Batı'da görülen Kur'an yakma, minareleri yasaklama, Hz. Muhammed karikatürleri ve cihat filmleri, Müslüman kadının kıyafetine yasaklama getirme gibi gelişmeler bu reflekslerin somut örnekleridir.

Açıklanan nedenlerle KAÖ söylemini eğitim politikalarına yön veren temel bir ilke haline getirmeden önce ihtiyatlı bir yaklaşımla bu söylemsel oyunun dinamiklerini iyice kavramak ve ifşa etmek yerinde olacaktır.

Sınırlılıklar ve Öneriler:

Bu araştırma, kedisıyla karşılaştırma yapılabilecek bir kontrol grubundan yoksun olduğu için nesnel anlamda bir etki analizi addedilmemeli; onun yerine olasılıkları gösteren bir pilot araştırma olarak değerlendirilmeli ve elbette yöntemsel sınırlılıkları nedeniyle sözü edilen bağlamın dışına genelleştirilmemelidir. Araştırmanın yöntemsel sınırlılıkları bağlamında örneklem grubunun küçüklüğü, sosyal-kültürel ortam olarak Balıkesir iliyle sınırlılığı, ve veri kaynağı olarak gönüllülerin ve ev sahibi kuruluş çalışanlarının öznel değerlendirmeleriyle sınırlı oluşu vurgulanmalıdır. Ancak yöntemsel sınırlılıklarına rağmen, elde edilen bulguların ilgi literatüre önemli katkılar sağladığı ve konuyla ilgili tartışmalara farklı bir boyut kazandırdığı umut edilebilir.

Zikredilen sınırlılıkları aşmak için veri çeşitlenmesine gitmek ve (nispeten) nesnel analiz yöntem ve araçları geliştirmek önemlidir. Bu bağlamda, Avrupa'da gönüllü hizmet yapan Türk gençlerinin deneyimleri ve bu deneyimlerin etkileri Türkiye'de gönüllü hizmet yapan Avrupalı gençlerin deneyimleri ve etkileriyle mutlaka karşılaştırılmalı ve anlamlı derecede farklı eğilimlerin bulunup bulunmadığı tespit ve analiz edilmelidir.

TEŞEKKÜR:

Bu araştırma Balıkesir Üniversitesi Uluslar arası İlişkiler Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü ve Gençlik Sosyal Gelişim Derneği'nin sağladığı maddi ve manevi desteklerle yürütülmüştür. Yazar, her iki kurumun da yöneticilerine ve çalışanlarına ve araştırma mülakatlarına katılan tüm gönüllülere gösterdikleri nazik işbirliği ve her türlü desteklerinden dolayı teşekkürü borç bilir.

1- Finansal kazanç belememe ilkesi gönüllüye hiçbir ücret ödenemeyeceği anlamına gelmez. Aksine, gönüllünün yolculuk ve zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak için ücret ödeme durumlarına (özellikle uluslar arası gönüllülük programlarında) rastlanabilir.

2- Güney ve Güneydoğu Asya ülkelerindeki farklı gönüllülük algılamaları ve uygulamalarının bir incelemesi için bkz. Agerhem, S. 2004. Yazar, söz konusu ülkelerde informal gönüllülüğün yaygın form olduğuna dikkat çeker.

3- Örneğin, Latin Amerika, Kuzey Amerika, Avrupa ve Asya'dan seçilmiş 13 ülkedeki gönüllülük politikaları ve yasal düzenlemelere genel bir bakış için bkz. Nelson, T., 2005; 11-16.

4- Gönüllülüğün Kanada ekonomisine katkısı için bkz. McClintock, Norah, 2004; 2. (Bu kaynak, gönüllü hizmet faaliyetleri yürüten/yürütmek isteyen kuruluşlar için rehberlik işlevi de görebilir.

KAYNAKÇA

- Agerhem, S. (2004). *Volunteering in South Asia and South East Asia*. International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies.
http://www.worldvolunteerweb.org/fileadmin/docdb/pdf/2006/IFRC_Asia_volunteer_05.pdf (okuma: 7.2.2011).
- Belz, J. A. (2002). "Social dimensions of telecollaborative foreign language study". *Language Learning & Technology* 6(1), p. 60-81.
<http://lt.msu.edu/vol6num1/belz/default.html> (okuma: 25.2.2011).
- Bennett, Milton J. (2009). "Defining, Measuring and Facilitating Intercultural Learning: Conceptual Introduction to the IJIE Special Issue".
http://en.afs60.de/webcontent/files/MbM_Bennet.pdf (okuma: 22.2.2011).
- Brown, Lorraine (2009). "Worlds Apart: The Barrier Between East and West", *Journal of International and Intercultural Communication*, 2: 3, 240 -259.
http://pdfserve.informaworld.com/635170__912802606.pdf (okuma: 10.4.2011).
- Byram, Michael (1989). *Cultural studies in foreign language teaching*. Clevedon: Multilingual Matters, (Multilingual Matters 46).
- Crichton vd., (2004) - J. Crichton, M. Paige, L. Papademetre, A. Scarino - "Introduction". *Integrated resources for intercultural teaching and learning in the context of internationalisation in higher education*. The Research Centre for Languages and Cultures Education, in the School of International Studies at the University of South Australia.
- Epp, Ulrike. (2007). "Cognitive and Pedagogical Elements of Dealing with Intercultural Communication". *Intercultural Communication and Foreign Language Teaching: Perspectives from a Czech-German Viewpoint*. Corinna FitzGerald & Konrad Schröder (editors). http://opus.bibliothek.uni-augsburg.de/volltexte/2007/695/pdf/Intercultural_Communication.pdf (okuma: 21.3.2011).
- Evans, Elisha & Saxton, Joe., (2005). *The 21st Century volunteer: A report on the Changing Face of Volunteering in the 21st Century*.
http://www.nfpsynergy.net/includes/documents/cm_docs/2010/2/21st_century_volunteer.pdf (okuma: 28.3.2011).
- Furstenberg, G., Levet, S., English, K., & Maillet, K. (2001). "Giving a virtual voice to the silent language of culture: The Cultura Project". *Language Learning & Technology*, 5(1), 55-102.

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.124.7347&rep=rep1&type=pdf> (okuma: 8.3.2011).

Gal vd. (2003).- Reuven Gal, Karin Amit, Nicole Fleischer, Nancy Strichman-*Volunteers of National Youth Service in Israel: A Study on Motivation for Service, Social Attitudes and Volunteers' Satisfaction*. CSD Working Paper No. 03-23. The Carmel Institute, Israel.

Gorski, Poul C. (2007). "Good Intentions Are Not Enough: A Decolonizing Intercultural Education" <http://www.edchange.org/publications/intercultural-education.pdf> (okuma: 21.3.2011).

Hunfeld, Hans. (1997). "Principles of Intercultural Learning – for Better Knowledge of the LIFE Concept". *LIFE: Ideas and Materials for Intercultural Learning* (Munich: BMW Group).

http://www.bmwgroup.com/e/0_0_www_bmwgroup_com/verantwortung/gesellschaft/lifeaward/_pdf/BMWAward_Aufsatz_Prof_Hunfeld.pdf (okuma: 10.4.2011).

Kim Y.Y., (1988). *Communication and Cross-Cultural Adaptation, an Integral Theory* Philadelphia, PA: Multilingual Matters.

Kramsch, Claire. (1993). *Context and Culture in Language Teaching*. Oxford.

Lough, B. J.; McBride, A. M.; Sherraden, M. S. (2009). *Perceived Effects of International Volunteering: Reports from Alumni*. CSD Research Report 09-10. <http://csd.wustl.edu/Publications/Documents/RP09-10.pdf> (okuma: 28.2.2011).

McClintock, Norah, (2004). *Understanding Canadian Volunteers*. Canadian Centre for Philanthropy. http://www.givingandvolunteering.ca/files/giving/en/reports/understanding_volunteers.pdf (okuma: 8.2.2011).

Nelson, Taryn. (2005). *A Comparative Look at National Volunteerism Legislation*. http://www.worldvolunteerweb.org/fileadmin/docs/old/pdf/2005/nat_vol.pdf (okuma: 7.2.2011).

O'Dowd, Robert (2003). "Understanding the 'Other Side': Intercultural Learning in A Spanish-English E-Mail Exchange". *Language Learning & Technology*, 7 (2), p. 118-144. <http://llt.msu.edu/vol7num2/pdf/odowd.pdf> (okuma: 8.3.2011).

Paige, Michael. (2004). "The Intercultural in Teaching and Learning: A

Developmental Approach” - J. Crichton, M. Paige, L. Papademetre, A. Scarino - *Integrated resources for intercultural teaching and learning in the context of internationalisation in higher education*. The Research Centre for Languages and Cultures Education, in the School of International Studies at the University of South Australia. P. 79-90.

PPMI - The Public Policy and Management Institute, the Committee of the Regions - (2009) *Mobility of Volunteers Across Europe*. www.eyv2011.eu/funding-opportunities/item/download/238 (okuma: 22.3.2011).

Pratt, James. (2005). *Volunteering as a Stepping Stone for Marginalized Youth*. Volunteer Victoria. http://www.volunteervictoria.bc.ca/_pdfs/stepping_stone.pdf (okuma: 10.01.2011).

Rose, Chris (2003). “*Intercultural learning 1*” <http://www.teachingenglish.org.uk/think/articles/intercultural-learning-1> (okuma: 10.3.2011).

Roth, Juliana (1999). “Intercultural learning - Perspectives on the east-west interface” <http://www.knowledgeboard.com/item/227> (okuma: 12.3.2011).

Seidman, I. (1998). *Interviewing As Qualitative Research: A Guide for Researchers in Education And the Social Sciences*. New York, NY: Teachers College Press.

Selwyn, N., & Robson, K. (1998). “*Using email as a research tool*”. *Social Research Update*, 21. Guildford. University of Surrey. <http://sru.soc.surrey.ac.uk/SRU21.html> (okuma: 2.3.2011).

Stiehr vd. (2010). - K. Stiehr, C. Ohms, M. Kaucher, M. Kaukal, S. Röhl - “Impact of Transnational Exchange Experiences on Senior Volunteers and Organisations.” *Research Report*. <http://www.seven-network.eu/site/files/Final%20Report.pdf> (okuma: 28.3.2011).

TEGV. (2008). *Türkiye’de Gençlik, Gönüllülük ve Sosyal Sermaye Araştırma Sonuçları Sunumu*. http://www.tegv.org/v2/images/TEGV_Gonulluluk_Arastirmasi_Sunumu.pdf (okuma: 28.2.2011).

UNESCO (2006). *Unesco Guidline on Intercultural Education*. <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001478/147878e.pdf> (okuma: 11.3.2011).

von der Emde, S., Schneider, J. & Kötter, M. (2001). “Technically speaking: Transforming language learning through virtual learning environments (MOOs)”.

The Modern Language Journal, 85(2), 210-225.

<http://www.humanities.uci.edu/german/ger220/vonderemde2001.pdf> (okuma: 8.3.2011).

Wilson, John & Musick, Marc, (2000). "The Effects of Volunteering on the Volunteer." *Law and Contemporary Problems*. 62 (4): 141-168.

Ziersch, A. M. & Baum, F. E., (2004). "Involvement in civil society groups: Is it good for your health?" (Research Report). *J Epidemiol Community Health*. ;58(6):493-500.